

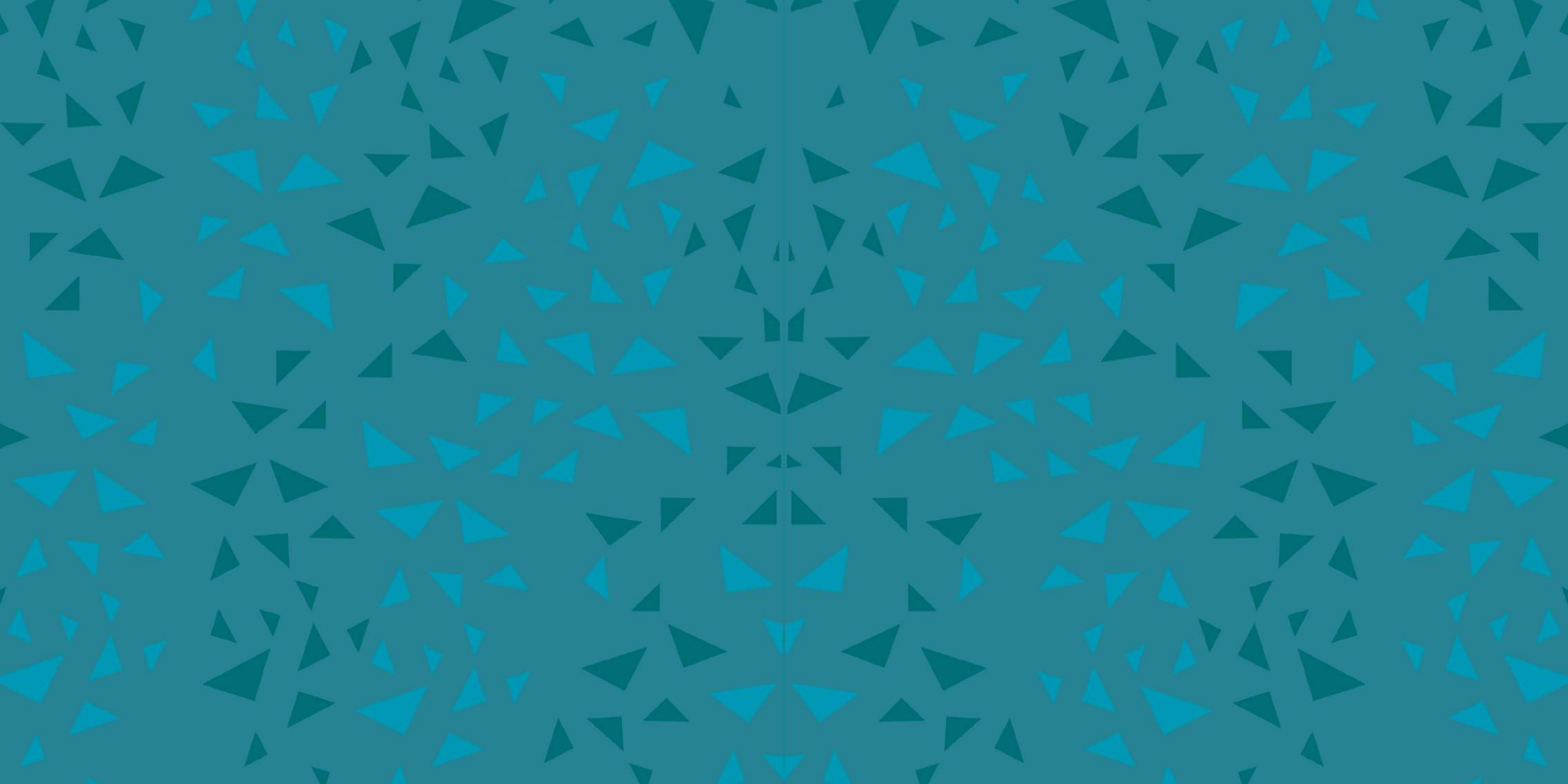

create a puppet
create yourself

Create a Puppet Create Yourself

Theatre for Social Integration

STWÓRZ LALKĘ - STWÓRZ SIEBIE.
TEATR DLA SPOŁECZNEJ INTEGRACJI

Create a Puppet

Create Yourself

Theatre for Social Integration

Multilingual eCompendium

STWÓRZ LALKĘ – STWÓRZ SIEBIE.
TEATR DLA SPOŁECZNEJ INTEGRACJI

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Spis treści

I. Wprowadzenie.....	7
II. Prezentacja dziesięciu procesów edukacyjnych z udziałem różnych grup uczestników	12
1. Pacjenci szpitala psychiatrycznego (TEATR GRODZKI)	12
2. Osoby długotrwale bezrobotne (TEATR GRODZKI).....	20
3. Kobiety zmagające się z przeszkodami natury społecznej i geograficznej (KNOW&CAN).....	26
4. Osoby poszukujące pracy (KNOW&CAN)	32
5. Kobiety podlegające alternatywnym środkom karnym (CITIZENS THEATRE).....	37
6. Osoby ubiegające się o azyl/uchodźcy (CITIZENS THEATRE).....	43
7. Kobiety bezrobotne i na emeryturze (BABILONAS)	50
8. Kobiety znajdujące się na życiowym rozdrożu (BABILONAS)	56
9. Emigranci (CSC DANILO DOLCI).....	63
10. Kobiety ze środowisk defaworyzowanych (CSC DANILO DOLCI)	71
III. Podsumowanie.....	79
Zestawienie linków zamieszczonych w publikacji.....	83
Materiały źródłowe	85

Wprowadzenie

Projekt „CC. Stwórz lalkę – stwórz siebie! Teatr dla społecznej integracji” (CC – skrót od angielskiego tytułu inicjatywy) to przedsięwzięcie realizowane w ramach programu Erasmus+ (Akcja 2: Partnerstwa Strategiczne – Edukacja Dorosłych). Jego celem jest opracowanie, przetestowanie i upowszechnienie innowacyjnej metody o charakterze kreatywnym w dziedzinie edukacji dorosłych. Prezentowane w niniejszej publikacji rozwiązania dydaktyczne powstały z myślą o osobach znajdujących się w trudnym położeniu i mają służyć kształceniu kompetencji społecznych i obywatelskich. Wybór sztuki lalkarskiej jako głównego narzędzia warsztatowego został podyktowany wieloletnim doświadczeniem stowarzyszenia Teatr Grodzki w dziedzinie stosowania tej metody w pracy edukacyjnej i terapeutycznej. Pomimo faktu, że teatr lalek jest często traktowany jako dziecinny i niepoważny, może on być bardzo skutecznym, choć opartym na zabawie, sposobem wspierania dorosłych w odkrywaniu umiejętności i osobistych predyspozycji, otwierających drogę do rzeczywistej integracji.

Realizacja projektu CC przyniosła wymierne rezultaty. Powstały dwie publikacje oraz internetowa baza zasobów edukacyjnych:

1. **Wskazówki metodyczne** zawierające teoretyczny zarys koncepcji wykorzystania sztuki lalkarskiej jako narzędzia edukacyjnego.
2. **Platforma dobrych praktyk** służąca promocji głównych rezultatów pracy warsztatowej z różnymi grupami dorosłych uczestników we wszystkich krajach partnerskich.
3. **Wielojęzyczne e-Kompendium** prezentujące wiedzę i doświadczenia zdobyte przez trenerów i edukatorów podczas warsztatów pilotażowych.

Teatr Grodzki przedstawił partnerom projektu własny model wykorzystania teatru lalek i narracji wizualnej w edukacji dorosłych podczas szkolenia zorganizowanego w Glasgow w Szkocji w grudniu 2017 roku. Następnie wszyscy partnerzy testowali zaprezentowane metody, dostosowując je i rozwijając zgodnie z potrzebami i ograniczeniami swoich grup docelowych.

Na podstawie doświadczeń zdobytych w czasie szkolenia, a także dzięki warsztatom

pilotażowym partnerzy wspólnie opracowali Wskazówki metodyczne dotyczące zastosowania sztuki lalkarskiej w programach edukacyjnych służących społecznej integracji. Kolejnym krokiem było przygotowanie bardziej szczegółowego studium – niniejszego kompendium, prezentującego dziesięć procesów pracy edukacyjnej i jej rezultatów.

Co to jest Erasmus+?

Niniejsza publikacja i wszystkie działania projektu CC są finansowane w ramach programu Erasmus+ Erasmus+ programme. Jest to program Unii Europejskiej w dziedzinie edukacji, szkoleń, młodzieży i sportu na lata 2014-2020. Erasmus+ składa się z trzech akcji: Mobilność edukacyjna, Współpraca na rzecz innowacji i dobrych praktyk oraz Wsparcie reform w obszarze edukacji. Każda z akcji obejmuje projekty zdecentralizowane, o których realizacji decydują narodowe agencje programu Erasmus+, oraz projekty i programy scentralizowane, zarządzane przez Agencję Wykonawczą ds. Edukacji, Kultury i Sektora Audiowizualnego (EACEA) w Brukseli. Nad całością realizacji programu czuwa Komisja Europejska, która na bieżąco zarządza budżetem oraz określa priorytety, cele i kryteria. Projekt CC realizowany jest w ramach Akcji 2 - Współpraca na rzecz innowacji i dobrych praktyk. Wspiera ona transnarodowe partnerstwa strategiczne mające na celu opracowywanie inicjatyw odnoszących się do jednej lub kilku dziedzin kształcenia - w naszym przypadku do niezawodowej edukacji dorosłych. Szczegółowe informacje o programie można uzyskać tutaj: <https://erasmusplus.org/pl/>

Dlaczego kompendium?

Niniejsza publikacja zawiera prezentację doświadczeń i wiedzy zdobytych przez kadrę trenerską wszystkich organizacji partnerskich podczas realizacji warsztatów pilotażowych. Jest to zapis procesów, w których uczestniczyli wspólnie instruktorzy i warsztatowicze. Zajęcia były dokumentowane i poddane ewaluacji przez wszystkie strony zaangażowane w to doświadczenie. Dzięki zgromadzonym w ten sposób materiałom, z przeprowadzonych działań i zastosowanych technik wybrano te, które najlepiej sprawdziły się jako mechanizmy motywacyjne i aktywizujące. Zostały one następnie szczegółowo opisane, tak by adresaci

8

kompendium mieli możliwość wyboru spośród wielu przykładów wdrażania metodyki, najbardziej odpowiednich do pracy z konkretną grupą dorosłych uczestników.

Publikacja powstała jako rezultat samodzielnej pracy poszczególnych partnerów nad przedstawieniem dziesięciu różnych doświadczeń warsztatowych. Każda organizacja partnerska przygotowała prezentację swoich działań pilotażowych, angażując się równocześnie w dyskusję nad strukturą i zawartością całego opracowania. Na bazie wymiany opinii i uwag pomiędzy partnerami, wprowadzane były poprawki i zmiany w poszczególnych rozdziałach.

Za koordynację prac nad kompendium odpowiedzialny był partner z Włoch - CSC Danilo Dolci, który również zajął się ostateczną edycją publikacji i jej opracowaniem graficznym.

Sztuka metodą społecznej integracji

Pojęcie integracji społecznej ma wiele znaczeń i odnosi się do różnych kontekstów i zjawisk. Nie jest jednak naszym zadaniem przedstawienie i analiza ich wszystkich. Realizując projekt CC, poszukiwaliśmy odpowiedzi na pytanie, jaki wpływ na osoby ze środowisk defaworyzowanych mają działania twórcze. Dlaczego więc sztuka, a w szczególności teatr lalek zostały przez nas wybrane? W jaki sposób kreatywne wykorzystanie tak zwykłych materiałów, jak papier i sznurek może wesprzeć zagubionych w codziennym życiu i szukających własnego miejsca w świecie?

Przede wszystkim trzeba podkreślić, że integracja osób wykluczonych z resztą społeczeństwa, to zwykle długi i trudny proces, angażujący całą lokalną wspólnotę. Aby przyniósł zadowalające rezultaty, potrzebne są czas i odpowiednie warunki, które pozwolą skutecznie wspierać tych, którzy pozostają w izolacji z bardzo różnych powodów. Zmiany społeczne są zawsze zakorzenione w transformacji konkretnych osób, które potrzebują pomocy innych członków społeczeństwa gotowych do działania. Skomplikowane i dramatyczne historie osób wykluczonych muszą być ujawnione i odkryte na nowo, zanim możliwe będzie odbudowanie, krok po kroku, ich życiowej drogi. Równocześnie konieczne jest przygotowanie każdej społeczności do przyjęcia akceptującej postawy wobec tych,

9

którzy są odbierani jako „inni” i „obcy”. Integracja społeczna zawsze musi być postrzegana z dwóch równorzędnych perspektyw.

Sztuka i twórczość odpowiadają na wszystkie wymienione powyżej potrzeby i wyzwania. Każdy twórczy proces jest sam w sobie trudną drogą, zazwyczaj pełną prób i błędów. Równocześnie jednak jest też źródłem radości, entuzjazmu i satysfakcji, dzięki czemu łatwiej stawić czoła trudnościom i pokonać przeszkody. Dążenie do zmiany staje się prostsze, kiedy sprawia nam przyjemność to, co robimy i gdy widzimy niemal natychmiastowe efekty naszych wysiłków. Bycie kreatywnym oznacza działanie, mówienie własnym głosem i wydobywanie na światło dzienne ukrytych emocji, lęków i pragnień. Sztuka teatru lalek w szczególny sposób ułatwia autoekspresję, ponieważ lalki wypowiadają się w naszym imieniu. Jednocześnie – animując je – także my sami jesteśmy w pełni aktywni na scenie. Ponadto proces teatralny prowadzi do stworzenia czegoś wymiernego – dzieła sztuki (bardziej lub mniej doskonałego artystycznie), którym można podzielić się z innymi. Tą drogą, w naturalny sposób otwiera się przestrzeń spotkania i wymiany między ludźmi, bez skupiania się na kontekście i celu integracji.

Aktorzy na scenie (którą może być stół kuchenny w ośrodku dziennego wsparcia lub szpitalne łóżko) każą swoim lalkom tańczyć bądź upadać. A widzowie śmieją się albo płaczą, jak to zwykle w teatrze bywa. Uczestniczą po prostu w jakimś kulturalnym wydarzeniu, spotykając się z „obcymi” i outsiderami czyli z artystami, którzy dla nich grają. Wchodzą z nimi w relację. W tym przypadku integracja dzieje się tu i teraz, spontanicznie i właściwie bez udziału świadomości wszystkich zaangażowanych. Na jedną jeszcze, szczególnie ważną sprawę, trzeba zwrócić uwagę, analizując wpływ sztuki na procesy społecznej integracji. Sztuka, a zwłaszcza teatr, dają nam dostęp do „rzeczywistości poszerzonej” (by posłużyć się terminem z dziedziny psychodramy), w której możliwe jest odgrywanie różnych, często przeciwstawnych, ról. I chociaż pozostajemy w świecie fikcji, nasze doświadczenia na scenie są autentyczne. Kiedy lalka, którą stworzyliśmy, podejmuje kolejną próbę, by wstać po upadku, to także my sami czerpiemy siłę z jej zmagania. I możemy tę siłę wykorzystać w swoim codziennym życiu. To szczególne zjawisko identyfikacji z lalką potwierdzili uczestnicy warsztatów pilotażowych prowadzonych w ramach projektu w pięciu europejskich krajach. Reprezentowali oni bardzo różne grupy społeczne, zmagające się z różnymi problemami. Konkretnie przykłady ich przeżyć i doświadczeń zawarte są w

niniejszej publikacji. Pokazują, jak zmieniały się i poprawiały samoocena i wiara we własne siły i możliwości poszczególnych osób. Taki właśnie jest cel kompendium – udowodnienie, że sztuka teatru lalek może skutecznie wspierać rozwój osób defaworyzowanych i pomagać im w przezwyciężaniu osobistych i społecznych barier.

Prezentacja dziesięciu procesów edukacyjnych

W tym rozdziale każdy z partnerów dzieli się swoimi doświadczeniami z realizacji projektu, opisując grupy uczestniczące w warsztatach pilotażowych, szczegółowe cele zajęć i przebieg poszczególnych sesji oraz wnioski z przeprowadzonej ewaluacji.

Prezentacja każdego procesu edukacyjnego obejmuje dwie części. W pierwszej znajduje się syntetyczny opis zajęć przeprowadzonych z daną grupą, a druga jest poświęcona studium przypadku wybranych uczestników i ich doświadczeń – świadectw konkretnej zmiany, podjętych decyzji i kroków, dokonanych wyborów w efekcie udziału w warsztatach.

Metody zastosowane podczas warsztatów pilotażowych są szczegółowo opisane w publikacji Wskazówki metodyczne, którą opracował szkocki partner - Citizens Theatre. Zarys metodyki można pobrać tutaj. Zachęcamy do zapoznania się z tą publikacją przed korzystaniem z niniejszego kompendium, by uzyskać pełniejszy wgląd w procesy warsztatowe w poszczególnych krajach.

Pacjenci szpitala psychiatrycznego (TEATR GRODZKI)

Grupa warsztatowa osób chorych psychicznie została utworzona w Szpitalu Klinicznym im. dr Józefa Babińskiego SP ZOZ w Krakowie, który zajmuje się leczeniem i rehabilitacją chorych w zakresie psychiatrycznym, odwykowym i neurologicznym

12

W ramach projektu CC w okresie od stycznia do marca 2018 roku miało miejsce dziesięć spotkań z pacjentami oddziału dziennego szpitala, w którym w dni robocze otrzymują wsparcie 22 osoby. W zajęciach wzięło łącznie udział około 40 osób, ponieważ w grupie była dość duża rotacja.

Warsztaty były prowadzone przez Marię Schejbal – doświadczoną instruktorkę teatralną zajmującą się sztuką lalkarską od trzydziestu lat, wspieraną przez teatrolożkę Małgorzatę Starzyńską-Majsak.

Opracowanie programu warsztatowego dla pacjentów Oddziału poprzedziło zbadanie potrzeb placówki oraz obszarów problemowych, które określił ordynator – dr Paweł Smyk. Jako najważniejsze trudności, z którymi zmagają się większość pacjentów, wskazano lęk przed podejmowaniem nowych wyzwań i zmianą utrwalonego trybu życia, a także opór przed jakąkolwiek formą leczenia. Wspólne dla pacjentów problemy to również: brak samoakceptacji, poczucia pewności siebie i wiary w możliwość stanowienia o sobie. W ich życiu dominują apatia, znużenie, pasywność i rezygnacja. W większości przypadków nie potrafią oni rozmawiać o swojej chorobie. W związku z tym główny nacisk w programie zajęć został położony na umożliwienie pacjentom nowych form ekspresji, także pozawerbalnej. Ponieważ praca z lalką nigdy dotąd nie była im proponowana, założono, że będzie ona swoistym eksperymentem służącym wzbogaceniu oferty terapeutycznej i zaangażowaniu pacjentów w twórcze działania prowadzone w atrakcyjny sposób, gwarantujący równocześnie bezpieczeństwo i komfort pracy indywidualnej i grupowej. Przewidywane rezultaty realizacji programu dotyczyły wsparcia uczestników w rozwiązywaniu osobistych problemów psychicznych, poprzez ujawnienie ukrytych i nieuświadomionych emocji i stanów. Zmierzenie się z nimi przy pomocy stworzonej własnoręcznie lalki określono jako najważniejszy czynnik sukcesu w doświadczeniu warsztatowym.

13

Nazwa organizacji /kraj	Bielskie Stowarzyszenie Artystyczne TEATR GRODZKI, Polska
Kontekst realizacji programu pilotażowego	Program warsztatowy został opracowany i wdrożony we współpracy z Oddziałem Dziennym Szpitala Klinicznego im. dr Józefa Babińskiego SP ZOZ w Krakowie.
Grupa docelowa	Chorzy psychicznie, cierpiący na poważne zaburzenia psychiczne różnej natury (schizofrenia, choroba afektywna dwubiegunowa, depresja, demencja). Odwiedź blog trenerki pracującej z tą grupą
Cele warsztatów	Głównym celem opisanej poniżej sesji warsztatowej było stworzenie teatralnych opowieści odnoszących się do osobistych doświadczeń, przeżyć i emocjonalnych problemów pacjentów.
Materiały	Szary papier, sznurek, skrawki tkanin, „przedmioty znalezione”.
Opis procesu /prezentacja wybranej techniki, która okazała się dobrą praktyką	Przebieg zajęć prowadzonych w szpitalu w dużej mierze pokrywał się z programem opisanym we Wskazówkach Metodycznych, choć nie wszystkie zaprezentowane tam techniki zostały wykorzystane. Wprowadzono natomiast kilka nowych ćwiczeń w odpowiedzi na rozwój procesu grupowego oraz specyficzne potrzeby uczestników.

	<p>Poniższy opis dotyczy takiej właśnie metody - wymyślonej specjalnie dla pacjentów szpitala, biorących udział w pilotażu. Podczas jednej z dziesięciu sesji warsztatowych, po wykonaniu lalek, uczestnicy zostali poproszeni o wymyślenie i stworzenie obiektu - artefaktu przedstawiającego przeszkodę, z którą każdy z nich (jego lalka) zmagają się w swoim codziennym życiu. Większość osób podjęła się tego zadania z prawdziwym zaangażowaniem, ale dla niektórych okazało się ono zbyt „abstrakcyjne”. Nie wiedzieli od czego zacząć, potrzebowali dodatkowych wskazówek, podpowiedzi i wyjaśnienia, czym taka przeszkoda może w praktyce być.</p> <p>W efekcie ćwiczenia powstało wiele ciekawych obiektów i konstrukcji. Była to na przykład prosta papierowa rama, która w teatralnym działaniu mogła stać się oknem, huśtawką lub klatką. Jedną z pacjentek zbudowała z krzeseł i tkanin górę, stojącą na drodze jej lalki. Ktoś inny umieścił swojego bohatera na symbolicznej bezludnej wyspie. Powstała także głowa zielonego krokodyla. Symbolicznym wyobrażeniem życiowych przeszkód było również wyposażenie lalki w małą czerwoną chorągiewkę, podnoszoną ilekroć w okolicy pojawiał się człowiek, a także przykrycie lalkowej postaci dużą płachtą papieru. Jedną z lalek miała ręce przywiązane do głowy, a inna została ustawiona pod ścianą.</p>
--	--

Dzięki realizacji tego zadania pojawiły się zarysy historii, które można było rozwinąć i zainscenizować. Dwie uczestniczki kończące pobyt w oddziale zdecydowały się na dalszą pracę nad swoimi opowieściami. Od tego momentu grupa pracowała w dwóch zespołach, w oddzielnych pomieszczeniach. Jedna drużyna skupiła się na pokazaniu lalki próbującej pokonać górę, a druga eksperymentowała z papierową ramą odgrywającą różne role w życiu lalkowej bohaterki – małej dziewczynki.

Dynamika pracy obu grup była bardzo różna. W pierwszej proces przebiegał harmonijnie i bez nadmiaru emocji, w drugiej natomiast pojawiły się napięcia i kumulacja trudnych uczuć u autorki przedstawianej historii. Przyczyną takiego stanu rzeczy było zbyt dosłowne odwzorowanie na scenie autentycznych sytuacji i zdarzeń z przeszłości. Aktorzy próbowali odtworzyć szczegółowo historię pacjentki, która sama również zaangażowała się w grę i animowała stworzoną przez siebie lalkę głównej bohaterki (swoje alter ego z dzieciństwa). Okazało się to dla niej bardzo trudnym doświadczeniem, konieczna więc była zmiana podejścia. Sceniczne działania zostały przeformułowane i nabrały bardziej ogólnego, symbolicznego charakteru, a pacjentka zrezygnowała z udziału w grze i obserwowała akcję z pozycji widza.

Uwagi trenerek

Opisane powyżej doświadczenie okazało się dla pacjentów bardzo pomocne w konfrontacji z ważnymi problemami w ich życiu. Przyczyniło się do samopoznania i dało impuls do samorozwoju. Równocześnie było to dla wielu uczestników bardzo trudne i poruszające przeżycie, dla niektórych nawet szokujące, gdyż ujawniło bolesne i dramatyczne wspomnienia i uczucia. Z tego względu zalecana jest duża ostrożność w pracy tą metodą – baczne obserwowanie procesu grupowego i zapewnienie wsparcia tym, którzy potrzebują większej uwagi i dodatkowej interwencji.

Rezultaty

Pacjenci mieli możliwość wyrażenia trudnych emocji i zmierzenia się z nimi w teatralnych działaniach. Ten aspekt procesu został oceniony przez kadrę medyczną Oddziału jako ważny poznawczy rezultat w terapii.

Studium przypadku

Tworzenie lalki

Organizacja / Kraj

Bielskie Stowarzyszenie Artystyczne Teatr Grodzki, Polska

Kontekst prezentowanej sytuacji i specyficznych potrzeb uczestnika

“Y” (mężczyzna w wieku 48 lat) pojawił się na oddziale dziennym szpitala psychiatrycznego, kiedy proces warsztatowy był już w toku. Od początku swojego pobytu w szpitalu prezentował negatywne nastawienie do terapii i zgłaszał zamiar zrezygnowania z niej. Zdecydował się jednak na udział w zajęciach teatralnych i włączył się do inscenizacji historii jednej z pacjentek. Warsztaty były dla niego atrakcyjne, bo w przeszłości działał w kabarecie i realizował różne projekty i happeningi artystyczne. Obecnie maluje i pisze, publikuje w rozmaitych mediach i prowadzi własną „firmę portretową”.

Opis działań warsztatowych	Kiedy „Y” przyłączył się do grupy warsztatowej, uczestnicy mieli już swoje papierowe lalki. Było też kilka figur stworzonych przez osoby, które nie kontynuowały udziału w zajęciach. „Y” nie chciał jednak wykorzystać żadnej z nich, ponieważ zależało mu na samodzielnym skonstruowaniu własnej lalkowej postaci. Praca nad lalką okazała się dla niego bardzo ważnym doświadczeniem. Zdecydował się na jej wykonanie inną techniką, o wiele bardziej skomplikowaną, niż ta prezentowana przez trenerkę i zastosowana przez wszystkich uczestników. Stworzył marionetkę, pracując nad nią w wolnym czasie, poza warsztatami. Skontaktował się także z lokalnym teatrem lalek, szukając wskazówek konstrukcyjnych u fachowców. Było to dla niego nowe wyzwanie, ponieważ nigdy wcześniej nie miał do czynienia ze sztuką lalkarską.
Wnioski	Opisany powyżej przypadek pokazuje siłę i rozwojowy potencjał doświadczenia pracy z lalką, które potwierdził sam „Y”, a także kadra oddziału. W ich zgodnej opinii udział w warsztatach był czynnikiem decydującym dla kontynuowania terapii przez pacjenta.

Mocne strony procesu

- Warsztaty lalkarskie były nową ofertą dla pacjentów Oddziału Dziennego, wspierającą proces ich terapii i samorozwoju. Sprawdziły się jako mechanizm motywujący do działania;
- Większość pacjentów czerpała satysfakcję z pracy manualnej i tworzenia własnej lalki;
- Zajęcia były wyczekiwane przez pacjentów i oceniane jako atrakcyjne. Dla osób chorych psychicznie bardzo ważną rzeczą jest bycie aktywnym/aktywną, ponieważ pasywność i inercja to jeden z ich głównych problemów;
- Pomimo pewnych trudności w procesie, przedstawionych poniżej, pozytywny efekt terapeutyczny zajęć jest oczywisty.

Słabe strony procesu

- Ciągła rotacja uczestników była jednym z najważniejszych problemów w pracy warsztatowej i miała negatywny wpływ na proces grupowy;
- Praca z lalką i publiczne występy wywoływały trudne emocje, co prowadziło do sytuacji problematycznych w pewnych przypadkach;
- Dla niektórych pacjentów wybrane zadania były zbyt trudne lub nużące, co powodowało u nich zniechęcenie;
- Kilka osób, które były zainteresowane twórczością i teatrem odrzuciło pracę z lalkami jako niepoważną i dziecinną. Przeciwstawiały jej teatr aktorski jako „prawdziwy” i odpowiedni dla osób dorosłych.

Osoby długotrwale bezrobotne (TEATR GRODZKI)

Zajęcia warsztatowa dla osób bezrobotnych były prowadzone w Centrum Integracji Społecznej (CIS) w Bielsku-Białej, które oferuje kompleksowy program wsparcia dla tej grupy docelowej. Przeprowadzono pięć sesji zajęciowych w okresie od marca do kwietnia 2018 dla 10 uczestników.

Warsztaty prowadziła Iwona Kusak – doświadczona trenerka dramy, która metodę pracy z lalką poznała podczas kursu w Glasgow zorganizowanego dla kadry projektu w grudniu 2017. Wspierały ją: Jolanta Kajmowicz-Sopicka – koordynatorka projektu oraz Agnieszka Masiewicz – psycholożka w Centrum Integracji Społecznej.

Przed rozpoczęciem zajęć przeprowadzony został wywiad z kadrami Centrum w celu określenia potrzeb użytkowników CIS-u. Ich główne problemy określono jako brak wiary w siebie i brak asertywności, nieumiejętność docenienia własnej pracy i przekonanie, że nie może ona być ważna i przydatna dla innych. Osoby bezrobotne przez dłuższy czas mają też kłopot z precyzyjnym określeniem swoich potrzeb, oczekiwań i uczuć. Czują się bezradne i niezdolne do podejmowania nowych wyzwań. W związku z powyższym głównym celem warsztatów było wzmocnienie uczestników, odbudowanie ich poczucia własnej wartości, sprawczości i wiary w sens własnych działań. Kluczowe założenie dotyczyło również treningu umiejętności społecznych przydatnych zwłaszcza w kontekście przyszłego zatrudnienia. Za szczególnie istotne na rynku pracy kompetencje uznano gotowość do współdziałania i poprawę komunikowania się z otoczeniem. Nacisk położony został także na kreatywność i ekspresję, potrzebne do przełamania społecznej izolacji.

Przewidziano następujące rezultaty realizacji programu warsztatowego:

- Stworzenie bezpiecznej przestrzeni do budowania relacji w grupie, twórczej wymiany i uczenia się od siebie nawzajem;
- Poprawę oceny własnych możliwości, umiejętności i potencjału możliwych do wykorzystania przez uczestników w codziennym życiu;

- Zmianę w nastawieniu uczestników do podejmowania nowych wyzwań edukacyjnych i zawodowych – bardziej otwartą postawę wobec życia.

Nazwa organizacji /kraj	Bielskie Stowarzyszenie Artystyczne Teatr Grodzki, Polska
Kontekst realizacji programu pilotażowego	Program warsztatów został opracowany i wdrożony we współpracy z kadrami Centrum Integracji Społecznej – placówki prowadzonej przez Fundację Teatru Grodzkiego w Bielsku-Białej.
Grupa docelowa	Zróżnicowana wiekowo grupa osób pozostających bez pracy przez wiele lat, w trudnej sytuacji rodzinnej i życiowej, w wielu przypadkach zmagających się z biedą i uzależnieniem Odwiedź blog trenerki pracującej z tą grupą
Cele warsztatów	Głównym celem opisywanej poniżej sesji warsztatowej było przezwyciężenie kryzysu spowodowanego odejściem z grupy połowy uczestników. Zastąpiły ich nowe osoby, ale liderka musiała znaleźć sposób na harmonijną kontynuację procesu. Konieczne było uwzględnienie oczekiwań i potrzeb zarówno „starych”, jak i nowych członków grupy.
Materiały	Szary papier, sznurek, skrawki tkanin, „przedmioty znalezione”.

Opis procesu /prezentacja
wybranej techniki, która
okazała się dobrą praktyką

Przebieg zajęć prowadzonych w CIS w dużej mierze pokrywał się z programem opisanym we Wskazówkach Metodycznych, choć nie wszystkie zaprezentowane tam techniki zostały wykorzystane, przede wszystkim ze względu na stosunkowo krótki czas całego procesu i rotację uczestników. Trenerka nie zdecydowała się na wykorzystanie żadnej z technik psychodramatycznych, zaproponowała natomiast różne zabawy i ćwiczenia rozgrzewkowe na początku każdego zajęcia.

W połowie cyklu warsztatowego kilka osób opuściło grupę, a na ich miejsce zrekrutowano nowych uczestników. W tym momencie wszystkie lalki były już gotowe i miały swoje historie, które teraz należało przedstawić na scenie. Nie było czasu na powtórzenie całego procesu budowania lalek z nowymi członkami grupy, więc liderka zaproponowała by adoptowali oni figury stworzone przez uczestników, którzy odeszli z grupy. Ten eksperyment okazał się bardzo dobrym rozwiązaniem trudnej sytuacji. Nowe osoby, bez większych wahań, wybrały dla siebie gotowe lalki i nadały im charakter zgodnie ze swoją wrażliwością i wyobrażeniami o tworzonej postaci. Lalki otrzymały nowy wygląd dzięki dodaniu elementów stroju i charakterystycznych atrybutów, co wystarczyło, by ich nowi „właściciele” utożsamili się z teatralnymi bohaterami.

22

Uwagi trenerek

“Adopcja lalki” jest bardzo pożyteczną metodą, gdy mamy do czynienia z ciągłą rotacją w grupie. Choć samodzielne stworzenie lalki od początku do końca przez każdego z uczestników ma szczególną wartość, czasem lepszym rozwiązaniem dla procesu grupowego jest zagospodarowanie figur już istniejących i „porzuconych”, gdy na kolejnych etapach pracy pojawiają się nowe osoby. Mimo wszystko mają one możliwość wykonania konkretnej pracy manualnej i twórczej, przekształcając papierowe figury na swój własny sposób. Jest to też dobra okazja, by zaangażować „starych” członków grupy do pomocy, inicjując tym samym i pogłębiając integrację zespołu.

Rezultaty

“Adopcja lalki” pozwoliła na rozwiązanie sytuacji kryzysowej i kontynuowanie procesu pracy zespołowej. Okazała się praktycznym i skutecznym sposobem na włączenie nowych uczestników do działania i wzmocniła spójność grupy, rozwiązując równocześnie problemy organizacyjne i związane z brakiem czasu.

Studium przypadku

Lalki udzielające wsparcia

Organizacja / Kraj

Bielskie Stowarzyszenie Artystyczne TEATR GRODZKI, Polska

Kontekst prezentowanej
sytuacji i specyficznych
potrzeb uczestnika

“X” (kobieta w wieku 46 lat) była od początku najbardziej aktywną i najbardziej zaangażowaną uczestniczką warsztatów pilotażowych. Jej sytuacja życiowa należała do szczególnie trudnych z powodu niedawnej śmierci ojca, własnych problemów ze zdrowiem psychicznym i doświadczeniem wieloletniego bezrobocia. Znalazła się – jak sama mówiła – na rozdrożu.

23

Opis działań warsztatowych	<p>„X” nie opuściła żadnych zajęć i odnosiła się z wielkim entuzjazmem do warsztatowej przygody. Ubierając lalkową postać wykorzystwała swoje krawieckie umiejętności, nadając jej wyjątkowo staranny i efektowny wygląd. Uczestniczyła również bardzo aktywnie w tworzeniu scenariusza końcowej prezentacji. Zadbła o zapewnienie swojej lalce odpowiedniego miejsca i roli w przedstawieniu. Kobięca postać, którą wykreowała (jej alter ego) została pokazana na scenie jako samotniczka, uciekająca od innych ludzi (lalek), stale wycofująca się do swojej, odizolowanej przestrzeni. Ostatecznie jednak lalce udało się pokonać własny opór przed nawiązaniem kontaktu z grupą – przyłączyła się do niej i wzięła udział w radosnym finałowym tańcu wszystkich postaci. „X” była głęboko poruszona historią, która powstała na scenie z jej udziałem i została odegrana na zakończenie procesu warsztatowego.</p>
Wnioski	<p>W przypadku „X” warsztaty okazały się prawdziwie transformacyjnym doświadczeniem. Jak sama stwierdziła, dzięki tym zajęciom odkryła podświadome lęki i ukryte emocje i mogła się z nimi zmierzyć. Uświadomiła sobie, że – podobnie jak jej lalka, która nie potrafiła zaufać ludziom – także i ona sama pogrążyła się w smutku i żałobie i dopiero teraz stała się gotowa do rozpoczęcia nowego życia. Wkrótce po zakończeniu warsztatów „X” opuściła Centrum Integracji Społecznej i podjęła pracę w domu opieki. Warto przytoczyć refleksję „X” na temat jej udziału w projekcie CC, ponieważ pokazuje ona rzeczywisty wpływ pracy z lalką na poprawę sytuacji konkretnej osoby:</p>

	<p>„Pokaz naszej lalkowej historii podsumowujący warsztaty dał mi nadzieję i wiarę w szczęśliwe zakończenie moich problemów. Akceptacja i uznanie dla moich wysiłków ze strony pozostałych członków grupy były bardzo cennym wsparciem. Dzięki stworzeniu mojej własnej lalki odkryłam w sobie nowe siły i zasoby. Pomogło mi to zbudować relacje z ludźmi”.</p>
--	--

Mocne strony procesu

- Warsztaty w znaczący sposób przyczyniły się do integracji uczestników, którzy na co dzień razem pracują. Udział w zajęciach i wspólnym twórczym wysiłku dał im możliwość zbudowania głębszych relacji i lepszego poznania się. Miało to pozytywny wpływ na ich zawodową aktywność. Członkowie grupy zadeklarowali chęć dalszego uczestniczenia w warsztatach, a nawet zgłosili konkretne pomysły na organizację zajęć po zakończeniu projektu.
- Warsztaty okazały się dla uczestników głęboko wzmacniającym doświadczeniem, zwłaszcza dzięki możliwości wcielenia się w rolę reżysera i decydowania o kształcie tworzonego wspólnie przedstawienia. Wpływając na proces artystyczny doświadczyli własnej sprawczości.
- Spuentowanie procesu warsztatowego pokazem miało decydujące znaczenie dla wzmocnienia uczestników i sprawdziło się jako środek motywacyjny. Dla niektórych osób było to trudne wyzwanie, ale ostatecznie wszystkim udało się pokonać stres i lęk i wystąpić przed publicznością.
- Warsztaty miały pozytywny wpływ na członków kadry Centrum i na ich pracę. Obserwując uczestników zajęć podczas twórczego procesu i działań z lalkami, zdobyli cenną wiedzę na temat swoich podopiecznych.

Słabe strony procesu

- Metody pracy z lalką nie są w jednakowy sposób skuteczne i wzmacniające w odniesieniu do poszczególnych uczestników warsztatów. Nie wszyscy są w stanie czerpać w pełni z korzyści, jakie daje udział w warsztatach ze względu na osobiste ograniczenia i problemy.

- Praca nad scenami lalkowymi w podgrupach okazała się dla uczestników najbardziej męczącą i najtrudniejszą częścią procesu. Ponieważ wymaga ona żmudnego powtarzania (próbowania) i zgody na kompromis, bywa czasem zniechęcająca. Także narzucona struktura tego etapu działań jest dla niektórych osób trudna do zaakceptowania, gdyż woleliby oni zapewne pracować indywidualnie i samodzielnie stworzyć własny teatralny przekaz.
- Czas trwania procesu warsztatowego mógłby być dłuższy, aby stworzyć bardziej swobodną atmosferę pracy i warunki bardziej sprzyjające integracji grupy. Gdyby uczestnicy mieli więcej czasu na przygotowanie finałowej prezentacji, zapewne stres i napięcie przed tym wydarzeniem byłyby mniejsze.
- Ponieważ warsztaty zostały włączone do programu readaptacyjnego Centrum, pojawił się konflikt interesów pomiędzy ich realizacją a bieżącymi zawodowymi obowiązkami uczestników. Te ostatnie były czasem traktowane priorytetowo, co zaburzało rytm zajęć teatralnych i spowodowało dużą rotację w grupie.

Kobiety zmagające się z przeszkodami natury społecznej i geograficznej (KNOW&CAN)

Pierwszy warsztat pilotażowy zorganizowany w Bułgarii miał miejsce w szkole średniej imienia Piotra Berona w mieście Pernik w dniu 21 kwietnia 2018 roku. Był on prowadzony przez dwie trenerki z organizacji Know and Can Association. Obydwie - Lora Yoncheva i Romyana Shalamanova - mają wieloletnie doświadczenie w pracy na polu edukacji nieformalnej, dlatego zostały wybrane do poprowadzenia zajęć.

Grupę warsztatową tworzyło 16 kobiet zmagających się z barierami społecznymi i wynikającymi z ich miejsca zamieszkania (przeszkody geograficzne), poszukujących pracy i pomysłów na zawodową drogę, a także pozostających poza sferą zatrudnienia i edukacji, czyli jednocześnie nie uczących się, nie pracujących ani nie przygotowujących się do zawodu. Główne problemy, z jakimi zmagają się uczestniczki dotyczyły ich sytuacji finansowej oraz

oddalenia od centralnych lokalizacji, w powiązaniu z brakiem motywacji do wejścia na rynek pracy i szukania rozwiązań trudnej życiowej sytuacji.

Najważniejsze cele warsztatu określone zostały jako:

- Zaznajomienie uczestników z nową metodą i różnymi możliwościami jej wykorzystania w codziennym życiu. Wskazanie, jak doświadczenie warsztatowe może wpłynąć na rozwój osobisty i zawodowy w przyszłości;
- Poprawa jakości życia uczestników poprzez przepracowanie z nimi nowych metod rozwiązywania problemów.

Wśród oczekiwanych rezultatów realizacji programu znalazła się poprawa samooceny uczestników oraz ich kreatywności w rozwiązywaniu problemów i podejmowaniu decyzji. Jako inny, ważny rezultat wskazano zwiększenie możliwości podjęcia pracy przez osoby uczestniczące w zajęciach. Z kolei efektem długofalowym i o szerszym zasięgu miało być upowszechnienie metodyki projektu i wykorzystania teatru lalek w różnych społecznych kontekstach i w pracy z różnymi grupami.

Nazwa organizacji /Kraj	Know and Can Association, Bulgaria
Kontekst realizacji programu pilotażowego	Stowarzyszenie wykorzystało różne środki promocji warsztatów, przez Internet i poza nim. W efekcie tej kampanii zgłosiły się także kobiety z miejscowości oddalonych od dużych miast (przeszkody natury geograficznej). Przeprowadzono z nimi wywiad, pozyskując cenne informacje na temat ich pochodzenia społecznego, trudności i lęków z jakimi się zmagają oraz oczekiwań i motywacji, które sprawiły, że zdecydowały się na udział w zajęciach. Były to kobiety z biednych okolic wiejskich, z utrudnionym dostępem do możliwości rozwoju i znalezienia pracy odpowiadającej ich potrzebom. Na podstawie tego wstępnego sondażu opracowany został szczegółowy program warsztatów.

	Warsztaty zostały zorganizowane w szkole, której siedziba gwarantowała kreatywną atmosferę i komfortowe warunki pracy. W sobotę, kiedy odbywały się zajęcia, budynek był pusty i uczestnicy mieli do dyspozycji duży wybór pomieszczeń.
Grupa docelowa	W grupie warsztatowej znalazło się 16 kobiet wyłączonych ze sfery zatrudnienia i edukacji, zmagających się z problemami opisanymi powyżej. Odwiedź blog trenerki pracującej z tą grupą (w języku angielskim)
Cele warsztatów	<ul style="list-style-type: none"> • Pomoc uczestniczkom w odbudowaniu pewności i wiary w siebie; • Zmotywowanie grupy do poszukiwania pracy i możliwości dalszej edukacji; • Pokazanie uczestniczkom niekonwencjonalnych sposobów rozwiązywania problemów; • Przetestowanie metodyki projektu i pozyskanie informacji zwrotnej od uczestniczek w celu udoskonalenia programu na kolejnym etapie jego wdrażania; • Popularyzacja metody wykorzystującej sztukę lalkarską.
Materiały	Nożyczki, różne rodzaje papieru (szary papier pakowy, papier kolorowy i karton), sznurek, kredki, markery-pisaki, włóczka, klej, taśma klejąca.
Opis procesu /prezentacja wybranej techniki, która okazała się dobrą praktyką	Program warsztatowy jest opisany szczegółowo we Wskazówkach Metodycznych. Dwie spośród przedstawionych tam metod, które zostały zrealizowane z grupą zasługują na specjalne wyróżnienie – tworzenie lalek i następujące bezpośrednio po nim dzielenie się refleksjami.

	Na początku zajęć trenerki zaproponowały różne zabawy rozgrzewkowe, podczas których niektóre osoby zachowały rezerwę, co zwykle się zdarza, gdy grupa spotyka się po raz pierwszy z prowadzącymi i nie zna proponowanych metod. Jednak proces budowania lalek z papieru sprawił, że uczestniczki poczuły się swobodnie i chętnie angażowały się w rozmowę i wymianę wrażeń na zakończenie tego działania. Stwierdziły, że wykonanie figur teatralnych przypominało im czasy, gdy były dziećmi i było to bardzo relaksujące doświadczenie. Wszystkie chciały podzielić się swoimi refleksjami, a niektóre przywołały historie z dzieciństwa. Od tego momentu każda z uczestniczek była bardziej otwarta na proponowane działania i dyskusje. Pokazuje to, że tworzenie lalek – praca manualna – pomaga grupie w komunikacji i nawiązaniu relacji. Tak więc ta metoda może być stosowana w celach społecznej integracji, a także dla przełamania lodów i jako rozgrzewka w innych działaniach na rzecz budowania więzi, nie związanych z zajęciami teatralnymi.
Uwagi trenerek	Istotne jest, by dostosować każde zajęcia warsztatowe do potrzeb grupy, a nawet każdego jej członka. Dlatego warto rozmawiać z uczestnikami przed rozpoczęciem działań, zapytać o ich oczekiwania, wątpliwości, obawy, a także doświadczenia, które mogą mieć znaczenie dla udziału w warsztacie. W ten sposób łatwiej będzie dopasować przebieg zajęć do potrzeb grupy i uniknąć sytuacji, w której uczestnicy poczują się znudzeni, skonsternowani, zagrożeni czy osamotnieni.
Rezultaty	Uczestniczki zajęć zyskały większą pewność siebie i są zmotywowane do szukania pracy i/lub nowych możliwości edukacyjnych dla wzmocnienia swojego potencjału.

	Bardzo podobała się im praca z lalką i chciałyby wykorzystać tę metodę w swoim codziennym życiu.
--	--

Studium przypadku	Tworzenie lalkowych bohaterów przez osoby z zaburzeniami zachowania.
Organizacja / Kraj	Know and Can Association, Bułgaria
Kontekst prezentowanej sytuacji i specyficznych potrzeb uczestnika	„A” to kobieta w wieku 20 lat, która nie tylko chciałyby poprawić swoją sytuację życiową, ale także pomagać innym osobom potrzebującym wsparcia. Była bardzo aktywna w czasie całego procesu warsztatowego.
Opis działań warsztatowych	Po stworzeniu lalek uczestniczki zostały poproszone, by każda przedstawiła swoją postać i „powołała ją do życia”. „A” określiła zrobioną przez siebie lalkę jako dziecko o dobrym sercu ale z dewiacyjnymi zachowaniami, które powodują, że pozostaje ono w izolacji. Trenerki nie mogą ocenić z pełnym przekonaniem, czy uczestniczka przedstawiła w ten sposób samą siebie, czy kogoś znajomego. Są jednak pewne, że lalka reprezentowała konkretną osobę lub osoby, które „A” chciałyby wesprzeć. Uczestniczka przemawiała do lalki, zapewniając ją, że wszystko będzie dobrze i że jej zachowanie musi się zmienić. Trenerki zauważyły pewną osobistą przemianę w uczestniczce i chęć pomocy komuś w potrzebie (lub sobie samej).
Wnioski	Opisana sytuacja pokazuje potrzebę wielu osób, by wspierać tych, którzy wymagają pomocy i by próbować zrozumieć przyczyny ich życiowych trudności. Jest to dobry przykład na to, że sztuka teatru lalek może być narzędziem terapii w przypadku rozmaitych społecznych i indywidualnych problemów.

Mocne strony procesu

Zarówno uczestniczki jak i prowadzące wskazały następujące mocne strony doświadczenia warsztatowego:

- Terapeutyczna wartość wykonywania działań
- Otwartość na wszystko i wszystkich
- Dostępność metody – zadania łatwe do wykonania
- Zabawowy wymiar zajęć
- Proste czynności o istotnym znaczeniu
- Relaksujące działania
- Przyjazna, sprzyjająca kreatywności atmosfera

Podkreślono też, że prostota zaproponowanych działań inspirowała do bycia kreatywnym i zachęcała, by szukać niekonwencjonalnych rozwiązań służących poprawie sytuacji życiowej.

Słabe strony procesu

Każda sesja warsztatowa musi być dostosowana do specyficznych potrzeb danej grupy i poszczególnych uczestników. Niektóre osoby dobrze się czują, wykonując czynności manualne, ale wolą nie zabierać głosu w dyskusji. Inni z kolei chętnie dzielą się swoimi

refleksjami lub sprawia im przyjemność reżyserowanie teatralnych scen. Na zaangażowanie w każdą z proponowanych metod ma wpływ środowisko społeczne, z którego pochodzi dany uczestnik. Dlatego ważne jest, by trenerzy poznali potrzeby i ograniczenia członków grupy przed rozpoczęciem warsztatów i starannie zaplanowali program zajęć. Powinni zdecydować, które techniki wykorzystać, a z których zrezygnować i uwzględnić także potrzeby czasowe każdej sesji (na przykład przewidzieć, że osoby z niepełnosprawnością fizyczną mogą potrzebować więcej czasu na wykonanie lekcji).

Osoby poszukujące pracy (KNOW&CAN)

Drugi warsztat pilotażowy zorganizowany w Bułgarii miał miejsce w szkole nr 48 imienia Józefa Kovacheva w Sofii w dniu 12 maja 2018 roku. Był on prowadzony przez dwie trenerki z organizacji Know and Can Association. Obydwie - Lora Yoncheva i Romyana Shalamanova prowadziły także pierwszy warsztat, opisany powyżej, podczas którego zdobyły doświadczenie w samodzielnym wykorzystaniu sztuki lalkarskiej w pracy z grupami szczególnie wrażliwymi.

Grupę warsztatową tworzyło 12 osób (2 mężczyzn i 10 kobiet), znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej – poszukujących pracy i nie uczestniczących w żadnej formie szkoleń czy przysposobieniu do zawodu. Potrzebowały one inspiracji do zmiany kierunku w swoim życiu, czyli do podjęcia zawodowej aktywności lub dalszej nauki.

Wśród oczekiwanych celów i rezultatów realizacji programu znalazło się:

- Przetestowanie nowej metody i uzyskanie informacji zwrotnej od uczestników w celu dalszego rozwijania i wzbogacania warsztatowej oferty;
- Zainspirowanie osób ze środowisk defaworyzowanych do rozwiązywania własnych problemów i zmotywowanie ich do zmierzenia się z różnymi życiowymi przeszkodami.

Nazwa organizacji /kraj	Know and Can Association, Bułgaria
Kontekst realizacji programu pilotażowego	Rekrutacja uczestników była prowadzona we współpracy z siecią trenerów i edukatorów, którzy pracują z osobami poszukującymi pracy. Także samo stowarzyszenie jest od lat zaangażowane w realizację krajowych projektów poświęconych doradztwu zawodowemu dla różnych grup społecznych, między innymi: osób bezrobotnych, niepracujących i pozostających poza sferą kształcenia i szkoleń, a także społeczności romskiej. Dokonując naboru do grupy warsztatowej, wzięto pod uwagę między innymi gotowość potencjalnych uczestników do dokonania zmian w swoim życiu. Osoby zgłaszające się do pilotażu wskazywały potrzebę znalezienia nowego kierunku w swojej aktywności związanej z zatrudnieniem i edukacją i te zagadnienia znalazły potem oddźwięk w pracy teatralnej grupy.
Grupa docelowa	Osoby z różnych grup społecznych szczególnie wrażliwych. Grupa składająca się z 12 uczestników (2 mężczyzn i 10 kobiet) potrzebujących inspiracji do dokonania zmian w swoim życiu, zwłaszcza w odniesieniu do zawodowej drogi i dalszego kształcenia. Odwiedź blog trenerki pracującej z tą grupą (w języku angielskim).
Cele warsztatów	- Sprawdzenie skuteczności metody i zdobycie opinii uczestników na jej temat; - Wsparcie członków grupy – osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w rozwiązywaniu życiowych problemów i zachęcenie ich do zmierzenia się z różnymi przeszkodami, jakie spotykają na swojej drodze.

Materiały	Nożyczki, papier, sznurek, włóczka
Opis procesu /prezentacja wybranej techniki, która okazała się dobrą praktyką	<p>Program warsztatowy jest opisany szczegółowo we Wskazówkach Metodycznych. Jeden z etapów tego programu zrealizowanego z opisywaną grupą warto przedstawić jako dobrą praktykę, ponieważ świadczy on o skuteczności wykorzystania sztuki lalkarskiej dla celów społecznej integracji.</p> <p>Na zakończenie prezentacji każdego z teatralnych obrazów przygotowanych przez grupę, uczestnicy byli zapraszani do rozmowy o podjętych na scenie problemach. Posługując się lalkami, mieli możliwość opowiedzenia o swoich codziennych trudnościach w „anonimowy” sposób. Każdy z zespołów, na które zostali podzieleni uczestnicy, przygotował jedną teatralną scenę, pokazującą wiele problematycznych sytuacji. Po każdym pokazie dyskutowano na temat jego treści i przesłania. Zadaniem grupy było ustalenie, co było głównym problemem przedstawienia i jak można by ten problem rozwiązać w realnym życiu. Tak więc uczestnicy mieli okazję, by zobaczyć swoje trudności z różnych perspektyw, otrzymali też informację od innych członków grupy o tym, jak oni postrzegają daną sytuację.</p> <p>Niektórzy odkryli, że inni ludzie mają problemy podobne do tych, z którymi oni sami się borykają, bo było to wyraźnie widać w teatralnych pokazach. Dzięki temu uświadomili sobie, że nie są jedynymi, których spotykają takie trudności, że nie są osamotnieni w ich przeżywaniu.</p>

	Ten fakt świadczy o terapeutycznej sile teatru – o szczególnym fenomenie gry na scenie. Może on być pomocny w pracy z ludźmi, którzy obawiają się mówienia o swoich problemach wobec innych osób. Umożliwienie im niewerbalnej ekspresji służy procesowi integracji i przezwyciężaniu społecznego wykluczenia.
Uwagi trenerek	Ważne jest, by dostosować program warsztatów do potrzeb konkretnej grupy, dlatego warto skontaktować się z uczestnikami przed rozpoczęciem zajęć.
Rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> - Metoda została przetestowana z kolejną grupą i pozyskano od niej informację zwrotną; - Zwiększenie motywacji i chęci uczestników zajęć do poprawy ich sytuacji życiowej i rozwiązania problemów.

Studium przypadku	Dwa krzesła, jedno serce
Organizacja / kraj	Know and Can Association, Bułgaria
Kontekst prezentowanej sytuacji i specyficznych potrzeb uczestnika	“B” to kobieta czterdziestoletnia, która poszukiwała zmian w swoim życiu. Na początku zajęć nie była zbyt aktywna, pozostawała na uboczu. Po stworzeniu lalek przez grupę, “B” stała się swobodniejsza, bardziej zrelaksowana i zaangażowała się w ćwiczenie z dwoma krzesłami. Wyraźnie ujawniła się wtedy jej chęć pomagania innym.
Opis działań warsztatowych	Podczas ćwiczenia z dwoma krzesłami, które miało pomóc w stworzeniu osobistych historii uczestników, “B” zdecydowanie zareagowała na działania trenerki. Kiedy ta położyła na scenie krzesło do góry nogami, “B” natychmiast wstała i postawiła krzesło w normalnej pozycji. Na pytanie, dlaczego tak zrobiła, wyjaśniła, że krzesło wyglądało jak człowiek, który się przewrócił, a w takiej sytuacji powinno się zawsze pomóc wstać drugiej osobie.

Doświadczenie warsztatów lalkarskich pokazuje, że ta technika może być stosowana do celów społecznej integracji. Może pomóc uczestnikom w różnych życiowych sytuacjach. Zdarzenie z zajęć opisane powyżej pozostawia jasny przekaz o otwartości: każdy powinien mieć swoje miejsce w grupie/społeczności i uzyskać pomoc, jeśli jej potrzebuje.

Mocne strony procesu

- Metoda przydatna w pracy z różnymi grupami
- Atmosfera otwartości
- Okazja do rozmowy, w której nikt nikogo nie ocenia
- Pozytywne nastawienie
- Bezpieczne środowisko, sprzyjające swobodnej ekspresji wszystkich uczestników
- Niekonwencjonalne metody
- Podejście psychologiczne

W zajęciach mogą brać udział osoby z różnych grup społecznych. Uczestnicy podkreślali, że czuli się komfortowo i warsztaty sprawiły im rzeczywistą radość. Wzmocniła się ich kreatywność, nabrali chęci i odwagi to dzielenia się swoimi uczuciami i myślami. Praca manualna sprzyjała dobremu samopoczuciu podczas zajęć.

Słabe strony procesu

Dla niektórych osób dużym wyzwaniem może być udział w sesjach dyskusyjnych poświęconych dzieleniu się refleksjami i wrażeniami. Mogą odczuwać skrępowanie i lęk. Tych, którym taka aktywność sprawia trudności, nie należy zmuszać do wypowiedzania się na forum grupy. Może też zdarzyć się, że wśród uczestników zajęć będą osoby nadmiernie gadatliwe, a ich wypowiedzi spowodują opóźnienia i zaburzą proces wspólnej pracy. Dlatego trenerzy powinni ze szczególną ostrożnością prowadzić tę część warsztatów, przestrzegać dyscypliny czasowej, a równocześnie zadbać o to, by każdy, kto chce się wypowiedzieć miał taką możliwość.

Kobiety podlegające alternatywnym środkom karnym (CITIZENS THEATRE)

Zajęcia pilotażowe prowadzone były w kwietniu i maju 2018 roku w Glasgow (Szkocja) z grupą 15 uczestniczek przez Elly Goodman i Carly McCaig, które pracują w Citizens Theatre. Elly od ponad 25 lat działa w obszarze teatru społecznościowego (community theatre), specjalizując się w pracy z grupami defaworyzowanych osób dorosłych, a szczególnie z kobietami. Jest również zaangażowana w projekty artystyczne realizowane w ramach systemu wymiaru sprawiedliwości. Carly pracuje w środowisku teatralnym od dziesięciu lat, głównie z kobietami znajdującymi się w trudnym położeniu oraz z młodymi ludźmi pozbawionymi opieki rodzicielskiej.

218 Service jest częścią organizacji Turning Point Scotland i zapewnia alternatywną formę opieki nad kobietami w systemie sądownictwa karnego. Oferuje programy intensywnego wsparcia i pracy grupowej, aby umożliwić kobietom zrozumienie przyczyn popełnionych przez nie przestępstw. Posiada 12 miejsc noclegowych, a jednocześnie kadra organizacji pracuje z kobietami mieszkającymi w swoim własnym środowisku (65 kobiet korzysta z opieki dziennej).

Wszystkie kobiety podlegają systemowi sądowemu, zostały skierowane do placówki przez sądy lub ośrodki opieki społecznej. Niektóre podlegają zwolnieniu warunkowemu lub zwolnieniu za kaucją. W niektórych przypadkach pobyt w „218” jest dobrowolny, po dokonaniu odpowiedniej oceny danej osoby.

Praca ośrodka skupia się na zachowaniach przestępczych, uzależnieniach i zdrowiu psychicznym. Oferowana jest w nim rehabilitacja i detoksykacja. Kobiety mieszkające w „218” nie opuszczają budynku i poruszają się w nim pod eskortą, poddane są monitoringowi.

Celem działalności placówki jest zbadanie zachowań przestępczych i wsparcie zmian niezbędnych do tego, by powrót do społeczności był możliwy.

Nazwa organizacji /Kraj	Citizens Theatre, Szkocja
Kontekst realizacji programu pilotażowego	<p>Program warsztatów został przygotowany we współpracy z organizacją 218 Women's Service, działającą w Glasgow. Przed rozpoczęciem zajęć trenerzy spotkali się z kadrą placówki i odwiedzili miejsce prowadzenia warsztatów, by poznać specyficzne potrzeby grupy.</p> <p>Założono, że udział w programie warsztatowym będzie uzupełnieniem prowadzonej readaptacji i wzmocni uczestniczki oraz pomoże im podjąć konstruktywne życiowe decyzje, a także umożliwi im swobodne wyrażanie uczuć. Zajęcia teatralne miały też być chwilą wytchnienia od codziennej rutyny, ponieważ kobiety przebywające w placówce mają bardzo intensywny program zajęć grupowych i terapii.</p>
Grupa docelowa	Uczestniczkami zajęć były kobiety pozostające pod opieką ośrodka 218 Service. Wiele z nich zmaga się jednocześnie z różnymi problemami, takimi jak uzależnienie, zaburzenia psychiczne, złystan zdrowia fizycznego, trauma, utrwalona niska samoocena oraz doświadczenie społecznej izolacji. Odwiedź blog trenerki pracującej z tą grupą (w języku angielskim).
Cele warsztatów	Celem warsztatów było wzmocnienie pewności i wiary w siebie uczestniczek, a także zaoferowanie im nowej formy pracy nad sobą, alternatywnej wobec programu realizowanego w ośrodku.
Materiały	Szary papier i sznurek, nożyczki, kolorowa bibuła i kolorowy sznurek.

Opis procesu / prezentacja wybranej techniki, która okazała się dobrą praktyką

W ramach pilotażu zorganizowano siedem spotkań warsztatowych. Trenerki nie miały okazji spotkać się z grupą przed pierwszymi zajęciami i na początku panowała atmosfera podejrzliwości i negatywnego nastawienia. Zaproponowano więc najpierw zabawę z różnymi sposobami wykorzystania papieru. Uczestniczki miały stworzyć papierowe samoloty i napisać w środku jakieś życzenie, przed wyrzuceniem ich w powietrze. Potem mogły zrobić z papieru cokolwiek chciały. Rozpoczęcie zajęć w ten sposób świetnie się sprawdziło, ponieważ wysiłek pracy manualnej przyniósł natychmiastowy efekt i uczestniczki dobrze się bawiły. Uspoiło to ich czujność. Każdej osobie udało się stworzyć jakiś przedmiot z papieru, na przykład wielki kapelusz lub orła siedzącego na jajkach w gnieździe.

Trenerki zdecydowały, by pokazać uczestniczkom gotową lalkę, zanim przystąpią do pracy nad swoimi postaciami z papieru. Zwykle nie robi się tego i grupa dopiero w trakcie procesu odkrywa kolejne etapy konstruowania lalkowych figur. Jednak w tym przypadku, ze względu na sceptyczną postawę uczestniczek i ich rezerwę wobec zajęć, takie rozwiązanie wydawało się pomocne w zdobyciu zaufania grupy. I rzeczywiście, w miarę postępu pracy uczestniczki zaczęły reagować pozytywnie i były zadowolone, tworząc swoje lalki.

Podczas szóstej sesji warsztatowej, uczestniczki dostały do dyspozycji nowe materiały – srebrną folię, czerwoną tkaninę i duże arkusze kartonu, by stworzyć z nich dekoracje, przestrzeń zamieszkiwaną przez lalki. Skorzystały z tej możliwości z radością, kreując krajobrazy i świat dla swoich historii.

Uwagi trenerek	<p>Rozpoczynając pracę z nową grupą, warto zaproponować najpierw różne zabawy i ćwiczenia rozgrzewkowe, by zdobyć zaufanie uczestników i stworzyć bezpieczną atmosferę pracy.</p> <p>Jeśli uczestnicy reagują pozytywnie na jakieś działanie (na przykład ozdabianie lalek), to warto poświęcić mu tak dużo czasu, jak to możliwe. W opisywanej sytuacji grupa wyraźnie określiła, co jej się podobało, a co nie w programie zajęć i trenerki przeznaczyły więcej czasu na takie zadania, które były dla uczestniczek najciekawsze.</p> <p>Gdy w zespole pojawiają się kłopoty z kreatywnym myśleniem, pomocne są wypowiedzi trenerów jako punkt wyjścia do grupowej dyskusji. W opisywanej sytuacji konfrontacja różnych pomysłów zgłaszanych przez uczestniczki okazała się skuteczną metodą.</p>
Rezultaty	<p>Finałowy pokaz został zorganizowany podczas siódmej sesji i zgromadził liczną grupę wspierających widzów. Kobietom, które zmagaly się z różnymi trudnościami podczas procesu pracy, udało się stworzyć wymowne sceny teatralne i zagrać je przed publicznością. Był to dla nich wielki sukces.</p>

Studium przypadku	Personalizacja lalki
Organizacja / Kraj	Citizens Theatre, Glasgow, Szkocja
Kontekst sytuacji i specyficznych potrzeb uczestnika	<p>„C” pojawiła się na jednej sesji warsztatowej z wyraźnie negatywnym nastawieniem. Jednak po tym, jak zaproponowano jej wiele różnych materiałów do wykorzystania przy nadawaniu lalce osobowości, głęboko zaangażowała się w to działanie. Była tak zaabsorbowana transformacją swojej lalkowej postaci, że jej nastrój uległ radykalnej zmianie. Jej uwagę zwrócił szczególnie kłębek czerwonego sznurka, z którego zrobiła włosy. Opracowała własną technikę ich wykonania, co ogromnie ją wciągnęło. Jej lalka wyposażona w czerwone włosy natychmiast zyskała całkiem nowy charakter. „C” była z tego powodu ogromnie zadowolona i pozostała w dobrym nastroju do końca zajęć.</p>
Opis działań warsztatowych	<p>Trenerki Citizens Theatre odkryli, że oprócz szarego papieru jako podstawowego tworzywa do wykonania lalek, bardzo przydatne są rozmaite dodatkowe materiały, takie jak kolorowa bibuła i sznurek w różnych kolorach. Uczestniczki zajęć bardzo chętnie je wykorzystywały, nadając swoim lalkowym postaciom indywidualny charakter. Cały proces personalizacji figur był dla uczestniczek ważny i dawał im dużo radości i satysfakcji. Dzięki niemu lalka stawała się ich rzeczywistym alter ego.</p>
Wnioski	<p>W przypadku „C” potrzebny był dodatkowy bodziec, by zmienić jej negatywne nastawienie podczas jednej z sesji zajęciowych. Propozycja wykorzystania rozmaitych ozdób w pracy nad personalizacją lalki zadziałała motywująco i „C” podjęła wyzwanie stworzenia postaci na swój „obraz i podobieństwo”. Dzięki temu nawiązała osobistą relację z lalką i zaangażowała się bardziej w pracę grupy tego dnia.</p>

Mocne strony procesu

Tworzenie lalek okazało się wyjątkowo skuteczną metodą w przypadku tej grupy, ponieważ zbudowało poczucie wspólnoty. Kobiety rozmawiały ze sobą w czasie całego procesu i łatwiej było im poruszać pewne ważne dla nich tematy w warsztatowej przestrzeni, niż podczas terapeutycznych sesji prowadzonych w ośrodku. Był to dla nich odpoczynek od codziennego programu readaptacji.

Uczestniczki samodzielnie wybierały tło muzyczne do swoich teatralnych etiud, co dało im wiele satysfakcji i twórczej radości. Miały bardzo zdecydowane opinie o tym, jaka muzyka pasuje do każdej sceny. To doświadczenie stało się źródłem pewności siebie w przygotowaniach do występu na żywo.

Słabe strony procesu

Zadanie wymyślenia historii dla stworzonych lalek okazało się dla uczestniczek bardzo trudnym wyzwaniem. Wymagało od nich kreatywnego myślenia, negocjacji i kompromisów. Wiele kobiet nie było w stanie włączyć się w pełni do działań na tym etapie. Trenerki musiały w związku z tym wielokrotnie przejmować inicjatywę i sterować procesem.

Niemożliwe okazało się zastosowanie technik psychodramatycznych w tej grupie. Trenerki uznały, że nie byłoby pożądane nadmierne zagłębianie się w osobiste problemy uczestniczek, tak bardzo doświadczonych przez życiowe dramaty. W zamian za to metaforyczne wyobrażenia ich przeżyć i nadziei były prezentowane grupie i poddawane dyskusji i twórczym eksperymentom. Gdyby trenerki miały możliwość spędzania czasu z uczestniczkami przed rozpoczęciem zajęć pilotażowych, prawdopodobnie udałoby się zaproponować grupie techniki inspirowane psychodramą, bazując na nawiązanych wcześniej relacjach.

Podobnie jak w innych grupach warsztatowych, także w tej występowała ciągła rotacja uczestników. Nowe osoby pojawiały się na różnych etapach procesu, a kobiety, z którymi pracowano w jednym tygodniu, nie pojawiały się w następnym. Było to poważnym problemem dla trenerek, które musiały podejmować duży wysiłek, by zapewnić wszystkim jednakowe możliwości udziału w warsztatach.

42

Osoby ubiegające się o azyl/uchodźcy (CITIZENS THEATRE)

Druga grupa warsztatowa została utworzona w organizacji Bridging the Gap, działającej w Gorbals - dzielnicy Glasgow w Szkocji. Warsztaty z udziałem 25 uczestników odbywały się w styczniu i lutym 2018 roku. W skład grupy wchodziły osoby dorosłe z tego uboższego obszaru miasta, spotykające się w ośrodku w ciągu dnia.

Warsztaty były prowadzone przez dwoje trenerów - Neila Packhama i Louise Brown z Citizens Theatre. Neil, z zawodu aktor, ma ponad dwudziestoletnie doświadczenie pracy w obszarze teatru społecznościowego. Działa przede wszystkim na rzecz defaworyzowanych osób dorosłych, więźniów i osób wychodzących z kryzysu. Louise od ponad dwudziestu lat pracuje na polu teatru, występowała na scenie i prowadziła warsztaty teatralne zarówno z dziećmi, jak i z dorosłymi wymagającymi wsparcia. W przeszłości wykorzystywała sztukę teatru lalek w swojej teatralnej pracy.

Nazwa organizacji/Kraj	Citizens Theatre, Szkocja
Kontekst realizacji programu pilotażowego	Program warsztatów został przygotowany we współpracy ze społecznością organizacji Bridging the Gap w Glasgow. Przed rozpoczęciem warsztatów trenerzy spotkali się z liderem grupy i odwiedzili miejsce prowadzenia zajęć, aby poznać potrzeby uczestników. Na tej podstawie został przygotowany program działań i określono ich cele.

43

Grupa docelowa	<p>Większą część grupy stanowiły osoby ubiegające się o azyl/uchodźcy mieszkający w okolicy. Pozostali to dorośli członkowie lokalnej społeczności. Byli wśród nich samotni rodzice i osoby z trudnościami w uczeniu się. Wielu z nich poszukiwało wsparcia w rozwiązaniu problemów mieszkaniowych i uzyskaniu określonych świadczeń. Dla większości udział w zajęciach był związany z możliwością otrzymania gorącego posiłku za darmo.</p> <p>Odwiedź blog trenera pracującego z tą grupą (w języku angielskim).</p>
Cele warsztatów	<ul style="list-style-type: none"> • Zajęcia w formie zabawy miały się przyczynić do poprawy pewności siebie uczestników i pomóc im w społecznych interakcjach • Wartością dodaną zajęć teatralnych może być poprawa umiejętności porozumiewania się w języku angielskim u niektórych osób • Spodziewana jest poprawa relacji i nawiązywanie kontaktów w grupie
Materiały	Rolki szarego papieru, sznurek, nożyczki i kolorowa bibuła.
Opis procesu/prezentacja wybranej techniki, która okazała się dobrą praktyką	Zajęcia odbywały się w miejscu, gdzie panował nieustanny ruch, hałas i gdzie działo się wiele innych rzeczy podczas pracy grupy. Uczestnicy pojawiali się w trakcie trwania warsztatów, w różnych momentach rozwijającego się procesu i często opuszczali zajęcia przed ich zakończeniem.

	<p>W tej sytuacji trenerzy Citizens Theatre musieli tak zaplanować działania, by były one proste, krótkie, przynosiły natychmiastowe rezultaty i tym samym dawały uczestnikom satysfakcję. Wykorzystano wiele technik przedstawionych we Wskazówkach Metodycznych, ale z niektórych trzeba było zrezygnować. Wszystkie te metody, które wymagały koncentracji i głębszego osobistego zaangażowania uczestników, prowadzące do grupowej refleksji musiały być pominięte (na przykład ćwiczenie „DROGA”).</p> <p>Trzy pierwsze sesje zajęciowe były w dużej mierze poświęcone tworzeniu lalek i odkrywaniu ich osobowości. Uczestnicy prowadzili wiele indywidualnych rozmów, co zastąpiło dyskusje i podsumowania w grupie i okazało się użyteczną formą analizowania relacji, jakie nawiązały się między poszczególnymi osobami i ich lalkowymi bohaterami.</p> <p>Podczas czwartego spotkania stało się jasne, że dążenie do publicznego pokazu efektów pracy warsztatowej nie będzie dobrym rozwiązaniem w tej grupie. Jeden z uczestników zaproponował, by w zamian za to filmować etiudy sceniczne przygotowywane podczas zajęć, w miarę ich powstawania i finalizowania. Pomysł ten został zaakceptowany przez całą grupę. Po podjęciu takiej decyzji wydzielone zostały w dostępnej przestrzeni trzy miejsca do sfilmowania poszczególnych obrazów – w kuchni, w kącie zabaw dla dzieci oraz w sali z krzesłami i stołami. Od tego momentu uczestnicy podzieleni na trzy podgrupy skupili się na budowaniu osobnych historii ze swoimi lalkami.</p>
--	---

	<p>Piąta sesja została poświęcona filmowaniu scen teatralnych. Konieczne były nagłe zastępstwa w poszczególnych podgrupach, ponieważ niektóre osoby nie pojawiły się na zajęciach. Ich lalki zostały zaadoptowane przez nowych przybyszów, a cały proces przebiegał gładko, z zaangażowaniem wszystkich obecnych. Starali się oni być jak najbardziej pomocni i użyteczni, robiąc wszystko, co się dało dla uzyskania jak najlepszego końcowego efektu.</p> <p>Powstały trzy sceny filmowe, które następnie scalono w jeden materiał. Film można obejrzeć tutaj: https://www.youtube.com/watch?v=1ngEPe7wIK0&feature=youtu.be</p>
Uwagi trenerów	<p>Pracując w tak ruchliwym miejscu, gdzie dzieje się wiele rzeczy na raz, trzeba mieć przygotowane wcześniej materiały – pocięty odpowiednio papier i sznurek. W trakcie zajęć po prostu nie ma czasu, by się tym zajmować.</p> <p>Konieczne jest zaangażowanie co najmniej dwóch trenerów, gdy grupa jest bardzo liczna. Niektórzy uczestnicy radzą sobie z wykonywaniem zadań samodzielnie, ale wielu potrzebuje pomocy podczas tworzenia lalek. Mają na przykład kłopot z zawiązywaniem sznurka. Trenerzy nie powinni jednak wykonywać pracy manualnej za uczestników, mają im tylko pomóc w zrozumieniu stosowanej techniki i towarzyszyć w działaniu. Każdy powinien sam zbudować swoją lalkową postać, mając wsparcie prowadzących.</p>

	<p>Kiedy pracuje się z dużą grupą (w tym przypadku było to 25 osób), konieczne jest przechowywanie lalek w taki sposób, by łatwo było rozpoznać, do kogo należą. Trenerzy zaproponowali, by każdy z uczestników oznaczył własną lalkę swoimi inicjałami u nasady jej „szyi”.</p> <p>Ponieważ w zajęciach brały udział osoby mówiące różnymi językami, a nie wszyscy znali angielski w dostatecznym stopniu, trudno było w niektórych momentach o dobrą komunikację w grupie. W tej sytuacji sprawdziło się położenie głównego nacisku na działania, a nie na kontakt werbalny, co pomogło osiągnąć planowane rezultaty.</p> <p>Zastąpienie występu na żywo sfilmowaniem przygotowanego przez grupę przedstawienia może być satysfakcjonującą, alternatywną formą kulminacji procesu warsztatowego.</p>
Rezultaty	<p>Duża, zróżnicowana etnicznie grupa dorosłych osób, z których część miała ograniczone możliwości porozumiewania się w języku angielskim, była w stanie stworzyć lalki i pracować wspólnie nad przedstawieniem, które zostało sfilmowane. Decyzja o rejestracji filmowej spektaklu zamiast jego publicznego pokazu pozwoliła doprowadzić zajęcia do pomyślnego zakończenia z udziałem wszystkich uczestników.</p>

Studium przypadku	Ucieczka od codziennego życia
Organizacja / Kraj	Citizens Theatre, Glasgow, Szkocja
Kontekst prezentowanej sytuacji i specyficznych potrzeb uczestnika	<p>“R” to kobieta pięćdziesięcioletnia, która samodzielnie wykonywała zadania warsztatowe i którą pochłoniął proces tworzenia lalki. Była obecna na wszystkich zajęciach i miała duży wkład w pracę grupy, w próby i realizację poszczególnych zadań.</p> <p>Na pytanie, czy lalka, którą stworzyła przypomina jej kogoś, “R” bez wahania odpowiedziała, że przypomina jej samą siebie. Wyjaśniła, że w swojej rodzinie była taką właśnie lalką, pociągana w różne strony przez swoich bliskich. Doświadczenie warsztatowe – pracę z lalką - oceniła jako terapeutyczne. Kiedy tworzyła lalkową postać zapomniała o całym świecie i poczuła się uwolniona, wyzwolona od odpowiedzialności za innych, która nie opuszcza jej w domu.</p>
Opis działań warsztatowych	Ta uczestniczka szukała przestrzeni i czasu poświęconego tylko dla niej, by mogła zastanowić się nad swoim miejscem w świecie i pozycją we własnej rodzinie. Praca nad stworzeniem lalki i odkrywaniem, jaka ona jest, kim jest, okazała się dla „R” bardzo cenna. Pozwoliła jej uzewnętrznić ukryte frustracje, zobaczyć je w lalkowej postaci.

Wnioski

Niniejsze studium przypadku jest dobrym przykładem na to, jak dzięki metodyce projektu uwalnia się w uczestnikach kreatywność i jak w bezpiecznym środowisku, bez bycia ocenianymi, mogą oni odkrywać samych siebie. Dla “R” ta prosta okoliczność ofiarowania jej czasu, przestrzeni i wsparcia w procesie miała wielkie terapeutyczne znaczenie. Nie wolno nam lekceważyć faktu, że małe rzeczy mogą mieć ogromną siłę oddziaływania.

Mocne strony procesu

Pocięcie papieru i sznurka na kawałki o odpowiedniej wielkości przed spotkaniem z grupą okazało się bardzo dobrym rozwiązaniem, ponieważ nie byłoby na to czasu w trakcie zajęć. Poza tym niektórzy uczestnicy przyszli na warsztaty z małymi dziećmi, więc korzystanie z nożyczek byłoby niebezpieczne.

Decyzja o sfilmowaniu finałowej prezentacji zamiast organizowania publicznego występu okazała się słuszna. Była to dla uczestników dodatkowa atrakcja, która spowodowała ożywienie i stała się dodatkowym mechanizmem motywacyjnym na etapie, gdy mogli oni tracić entuzjazm i chęć do pracy.

Dobrym rozwiązaniem okazało się zgromadzenie uczestników wokół kilku połączonych stołów, dzięki czemu łatwiej było im się skupić w pomieszczeniu, w którym panował chaos i duży ruch. Udało się stworzyć dobrą, stymulującą pozytywnie atmosferę, wszyscy chętnie i z zaangażowaniem brali udział w zajęciach, dobrze się bawili i dużo rozmawiali.

Uczestnicy zatrzymali część lalek i przerobili je tak, by mogły zostać użyte podczas obchodów Międzynarodowego Dnia Kobiet, który przypadał w miesiąc po zakończeniu projektu. Świadczy to o mocnym wpływie, jakie to doświadczenie miało na biorących udział w pilotażu.

Słabe strony procesu

Dwa czynniki były szczególnym utrudnieniem w pracy warsztatowej: duża liczba uczestników oraz nieustanny ruch i zamieszanie w przestrzeni prowadzenia zajęć. Z tego względu nie było możliwości poświęcenia odpowiedniego czasu na niektóre działania. W bardziej komfortowych warunkach dłuższe mogłyby być sesje dyskusyjne, poświęcone refleksji nad poszczególnymi etapami procesu.

Nieregularne uczestnictwo w zajęciach powodowało trudności w prowadzeniu grupy. Dużo czasu trzeba było poświęcić na samo tworzenie lalek, by mogli w nim brać pełny udział także ci, którzy byli nieobecni na niektórych zajęciach. Trenerzy mieli kłopot z planowaniem programu warsztatów z wyprzedzeniem, nie wiedząc, jaki będzie skład grupy z tygodnia na tydzień.

Kobiety bezrobotne i na emeryturze (BABILONAS)

Youth Centre Babilonas prowadził zajęcia pilotażowe z dwiema grupami kobiet bezrobotnych i na emeryturze, które z powodu różnorodnych przeszkód i problemów, z jakimi się borykają nazwano w projekcie CC „Kobietami na życiowym rozdrożu”. Pochodziły one z różnych środowisk i różnych grup wiekowych i nie znały się przed rozpoczęciem warsztatów.

Zajęcia prowadziły dwie trenerki. Arune Taunyte to graficzka i edukatorka z bogatym doświadczeniem pracy w europejskich i krajowych projektach dotyczących edukacji nieformalnej i wykorzystujących techniki artystyczne, posiadająca także specjalizację psychodramatyczną pomocną w działaniach na rzecz środowisk defaworyzowanych. Rolanda Sliazienė jest trenerką, wykładowczynią i konsultantką w dziedzinie edukacji nieformalnej młodzieży i dorosłych, także osób z grup szczególnie wrażliwych. Zajmuje się inteligencją emocjonalną i ma wieloletnie doświadczenie pracy w europejskich i krajowych projektach dotyczących edukacji nieformalnej i wykorzystujących techniki artystyczne.

Określenie „Kobiety na rozdrożu” spodobało się uczestniczkom, które czuły się zagubione w życiu i niepewne swojej przyszłości. Podkreślały przede wszystkim potrzebę wzmocnienia poczucia własnej wartości. Wśród wskazywanych przez nie licznych problemów znalazły się:

- poczucie osamotnienia
- wewnętrzny lęk
- poczucie bezużyteczności
- uczucie pustki i smutku
- duchowe, fizyczne i emocjonalne znużenie
- niemożność odnalezienia siebie
- brak poczucia sensu życia
- brak pewności, jak być użyteczną jako członek społeczności
- brak poczucia bezpieczeństwa w obecnej sytuacji i w przyszłości
- poczucie obcości
- przygnębienie

Kobiety potrzebowały przede wszystkim zdobycia wiary we własny kreatywny i społeczny potencjał, by dokonać zmian w swoim życiu. Miały różne oczekiwania wobec warsztatów. Niektóre spodziewały się, że będzie to tylko okazja do stworzenia lalki, jednak dla innych tytuł programu oznaczał, że wezmą udział w zajęciach terapeutycznych. Tak więc pierwszym wyzwaniem dla trenerek było poznanie specyficznych potrzeb grupy i dostosowanie do nich celu zajęć.

Po zakończeniu pilotażu zyskanie poczucia własnej wartości przez uczestniczki, rozwój ich kreatywności oraz poprawa w dziedzinie autorefleksji i umiejętności pracy w grupie były wyraźne i oczywiste. Dzięki udziałowi w zajęciach kobiety zdobyły większą pewność siebie i zostały zmobilizowane do zwerbalizowania swoich problemów i uczuć. Zwiększyła się ich wiara we własny potencjał, a zdolność do komunikacji i zespołowego działania uległy poprawie.

Nazwa organizacji / Kraj	Youth Centre BABILONAS, Litwa
Kontekst realizacji programu pilotażowego	Realizację programu pilotażowego poprzedziło zorganizowanie prezentacji projektu dla potencjalnych uczestników, których zaproszono osobiście i poprzez zamieszczenie ogłoszenia o spotkaniu na Facebooku. Wysłano również zaproszenia do pracowników socjalnych z kilkunastu placówek. Na spotkanie przyszło 17 kobiet, z których 12 zdecydowało się na udział w zajęciach, a ostatecznie grupa liczyła 9 uczestniczek. Warsztaty zostały zrealizowane we współpracy z wileńskim teatrem lalek.
Grupa docelowa	Grupę warsztatową tworzyło 9 kobiet w wieku od 38 do 70 lat. Były to osoby bezrobotne, rozwiedzione, na emeryturze. Odwiedź blog trenerki pracującej z tą grupą (w języku angielskim).
Cele warsztatów	Głównym celem zajęć było pokazanie uczestniczkom specyfiki sztuki lalkarskiej i jej szerokiej możliwości, poprzez wykorzystanie zaplecza profesjonalnego teatru lalek. Miało to służyć przygotowaniu osób biorących udział w pilotażu do pracy z lalką, a szczególnie do zadań animacyjnych.
Materiały	Różne rodzaje lalek teatralnych.

Opis procesu / prezentacja wybranej techniki, która okazała się dobrą praktyką

Pilotaż objął osiem sesji warsztatowych, zaplanowanych zgodnie z programem zajęć opisanych w zarysie metodyki (Wskazówki Metodyczne). Wprowadzono jednakże pewną innowację. Po zajęciach poświęconych tworzeniu figur z papieru uczestniczki zostały zaproszone do lokalnego teatru lalek (Vilnius Puppet Theatre), gdzie zawodowy lalkarz zaprezentował im różne rodzaje lalek i sposoby ich animacji. Kobiety miały też możliwość same ożywiać lalki i poznać rozmaite animacyjne techniki. Ta instruktażowa sesja miała przede wszystkim na celu pokazać, w jaki sposób lalki pomagają wyrażać emocje i punkty widzenia, a także zminimalizować poczucie osamotnienia. Lalka uzewnętrznia osobowość, jest jej symbolem i metaforą, a równocześnie wprowadza perspektywę uogólnienia. Jej działania są bardziej uniwersalne, niż działania aktora-człowieka. Dzięki wykorzystaniu lalki możliwe jest przyjrzenie się własnym problemom z boku i szukanie rozwiązań w umownym i zminimalizowanym teatralnym modelu rzeczywistości. Tak więc sztuka lalkarska może być jednym z najlepszych sposobów szukania rozwiązań dla życiowych trudności. Poprzez lalkę łatwo się komunikować. Jeśli ktoś nie ma odwagi mówić o sobie wprost – dajmy mu lalkę i pozwólmy mówić jej. Wtedy nawet popełnianie błędów nie będzie zawstydzające, bo będą to błędy lalki. Lalki mogą sprawdzić się w sztuce i w terapii, są oknem na świat, pomagają go postrzegać na różne sposoby. Współczesne lalkarstwo stara się przede wszystkim stworzyć ilustrację problematycznych sytuacji i zjawisk i zachęcać widzów do poszukiwania rozwiązań, a nie tylko zajmować się perfekcyjną animacją.

	Na kolejnych zajęciach po wizycie w teatrze lalek uczestniczki zostały zaproszone do podzielenia się swoimi refleksjami. Były pod wrażeniem pasji i profesjonalizmu lalkarza i sposobu w jaki się nimi zajął, tworząc komfortową atmosferę spotkania. Jedna z uczestniczek zachowała na początku sceptycyzm, wyrażając zdziwienie, że grupa ma tylko słuchać aktora. Jednak to, co on mówił okazało się bardzo ciekawe i dla niej, i dla pozostałych osób. Inna uczestniczka całkowicie zmieniła swój pogląd na teatr lalek. Na początku była negatywnie do niego nastawiona, ale animowanie różnych teatralnych figur bardzo ją zainteresowało.
Uwagi trenerek	Trenerki polecają zorganizowanie wizyty w zawodowym teatrze lalek jako dodatkowej edukacyjnej sesji, jeśli uda się znaleźć charyzmatycznego lalkarza, który z pasją odłoni kulisy swojego warsztatu przed uczestnikami. Warte polecenia jest również zaproszenie lalkarza, jeśli to możliwe, na tę część procesu, która dotyczy tworzenia opowieści scenicznych z wykorzystaniem lalek.
Rezultaty	Uczestniczki były zafascynowane wielkimi możliwościami, jakie ma lalka teatralna. Po spotkaniu z profesjonalnym lalkarzem zyskały cenną inspirację i motywację do pracy warsztatowej i chętnie włączyły się do przygody teatralnej.

Studium przypadku	Lalki zmieniają właściciela – budowanie relacji ze stworzoną przez siebie figurą teatralną.
Organizacja / Kraj	Youth Centre Babilonas, Litwa

Kontekst prezentowanej sytuacji i specyficznych potrzeb uczestnika	Można było odnieść wrażenie, iż uczestniczka “E” była trochę sceptyczna wobec tworzenia lalek i niezadowolona z postaci, którą zrobiła: “Jestem przyzwyczajona do robienia rzeczy wysokiej jakości. Nie udało mi się zrobić tej lalki tak, jak bym chciała. Nie wygląda dobrze, powinna być ubrana w bardziej wyrafinowany sposób”. “E” nie chciała przyznać sama przed sobą, że jest perfekcjonistką. Nie akceptowała siebie taką, jaką jest.
Opis działań warsztatowych	Po stworzeniu papierowych postaci i nadaniu im indywidualnego charakteru, uczestniczki usiadły w kręgu, każda ze swoją lalką na kolanach i dzieliły się wrażeniami. Na zakończenie tej wymiany, trenerki dokonały niespodziewanie zamiany figur, tak że każda osoba dostała do rąk „kogoś nieznanego”. Na pytanie: „Co, jeśli wam powiem, że teraz to jest wasza lalka?”, uczestniczki zareagowały z wyraźną konsternacją. Niektóre spontanicznie wykrzyknęły: „Nie!”. Podczas omówienia tej sytuacji w grupie jedna z uczestniczek przyznała, że potrzebowałyby więcej czasu, by poznać swoją lalkę i nawiązać z nią kontakt. Inna stwierdziła, że wszystkie osoby biorące udział w zajęciach włożyły wysiłek i energię w tworzenie figur i że chciałyby mieć swoją lalkę z powrotem.

	“E” bardzo zdecydowanie powiedziała, że chce odzyskać swoją lalkę i że zrozumiała, jak ważna stała się ona dla niej. Dzięki interwencji trenerek zobaczyła swoją lalkę w innym świetle, ponieważ w czasie zamiany odniosła wrażenie, że lalka jest częścią jej samej.
Wnioski	Nie trzeba już było przekonywać “E”, że jej lalka była taka jak powinna być. Kiedy dokonano zamiany lalek, sama uświadomiła sobie, że łączy ją z lalkową postacią więź.

Kobiety znajdujące się na życiowym rozdrożu (BABILONAS)

Nazwa organizacji /Kraj	Youth Center Babilonas, Litwa
Kontekst realizacji programu pilotażowego	Warsztaty zostały zorganizowane we współpracy z jednym z najważniejszych ośrodków kultury w Wilnie (Vilnius Teachers' House).
Grupa docelowa	W zajęciach uczestniczyło 11 kobiet zmagających się z różnymi trudnymi i skomplikowanymi sytuacjami życiowymi. Były to między innymi kobiety bezrobotne, rozwiedzione, na emeryturze, zagubione w życiu, poszukujące dla siebie nowej drogi, w różnym wieku i z różnych społecznych środowisk. Odwiedź blog trenerki pracującej z tą grupą (w języku angielskim).

56

Cele warsztatów	Głównym celem zajęć było wzmocnienie pewności siebie uczestniczek, poprawa ich samooceny, rozwinięcie kompetencji społecznych, pobudzenie kreatywności – tak by mogły powrócić do aktywnego życia, podejmować decyzje i współpracować z innymi.
Materiały	Rulony szarego papieru, sznurek, nożyczki, kolorowa bibuła, skrawki tkanin w różnych barwach, samoprzylepne karteczki, karton i kartki papieru A4, markery.
Opis procesu / prezentacja wybranej techniki, która okazała się dobrą praktyką	Pilotaż objął siedem sesji warsztatowych i był realizacją programu opisanego we Wskazówkach Metodycznych, do którego jednak trenerki wprowadziły pewne zmiany. Jeden z warsztatów był poświęcony budowaniu bliższej relacji z lalką i zdobyciu umiejętności jej animacji. Najpierw przedstawiona została technika ożywienia postaci lalkowej przez trzy osoby, a następnie uczestniczki zostały zaproszone do wykonania prostego ćwiczenia, w którym tylko jedna osoba animowała głowę i ręce figury: <ul style="list-style-type: none"> • Lalki witają się ze sobą na różne sposoby, na przykład wymieniają uścisk dłoni, podnoszą w powitalnym geście rękę i wykonują ukłon głową, obejmują się. • Lalki tworzą dynamiczny mechanizm – „maszynę”, dołączając jedna po drugiej do wspólnego układu postaci z własnym ruchem i dźwiękiem. • Jedna z lalek wykonuje działanie, które łatwo rozpoznać (na przykład czesanie włosów, szczotkowanie zębów, taniec).

57

	<ul style="list-style-type: none"> • Dołącza do niej inna lalka z pytaniem: "Co robisz?" Pierwsza postać odpowiada, wskazując jakąś inną czynność, niż ta, którą sama była zajęta. Jest to zadanie do wykonania przez lalkę, która zadała pytanie - teraz ona musi znaleźć odpowiedni ruch i gesty ilustrujące „zadaną” aktywność. • Do zabawy włączają się kolejno inne uczestniczki ze swoimi lalkami i ćwiczenie trwa aż wyczerpią się pomysły i zaangażowanie grupy. <p>Następny etap pracy warsztatowej dotyczył ożywienia lalki przez trzy animatorki, zgodnie z instrukcjami osoby, która stworzyła daną postać. Przedmiotem animacji były różnorodne ćwiczenia gimnastyczne.</p> <p>To działanie pobudziło kreatywność grupy i było bardzo skuteczną rozgrzewką, przygotowującą uczestniczki do animacji lalek w przedstawieniu. Poprawiło także umiejętności komunikacyjne i koordynację ruchów uczestniczek.</p>
Uwagi trenerek	<p>W stworzeniu bezpiecznej i przyjaznej atmosfery w grupie pomaga spokojna muzyka w tle pracy zespołowej.</p> <p>Prowadzący zajęcia powinni być elastyczni i uważni, aby znaleźć sposoby działania optymalne dla wszystkich uczestników, często zróżnicowanych pod względem wieku i doświadczeń życiowych.</p>

	<p>Dobłą metodą uczenia animacji jest stopniowanie trudności zadań stawianych grupie. Zaczynanie od prostych ćwiczeń i wprowadzanie następnie bardziej skomplikowanych działań animacyjnych jest dla uczestników komfortową drogą podejmowania nowych wyzwań i zmierzania się na ostatnim etapie z trudniejszymi, bardziej złożonymi czynnościami, jakie ma wykonać lalka.</p> <p>Wiarą w kreatywność uczestników pomaga uzyskać zaskakujące rezultaty.</p>
Rezultaty	<p>Uczestniczki przekonały się, jak ważne jest bycie elastyczną i otwartą w kontaktach z innymi ludźmi. Niektóre z nich miały już wcześniej świadomość, że brakowało im tego, co w komunikacji jest tak istotne. Zostały zmotywowane do refleksji nad sobą, do dzielenia się i wymiany myśli i wrażeń w grupie. Bardzo wiele nauczyły się od siebie nawzajem i zaakceptowały, że różnice i odmienności, jakie występują między ludźmi są źródłem poznania, pomagają odkrywać siebie i innych.</p> <p>Udział w warsztatach wzmocnił kompetencje społeczne uczestniczek. Animacja lalek prowadząca do stworzenia pełnej treści teatralnej etiudy wymagała pracy zespołowej, podejmowania wspólnych decyzji, wzajemnego zrozumienia, uważności, cierpliwości, tolerancji, skoordynowania działań. Wszystkie te umiejętności są niezwykle przydatne w prowadzeniu aktywnego życia i w pracy zawodowej.</p>

Studium przypadku	Cenny czas spędzony z lalką
Organizacja / Kraj	Youth Centre Babilonas, Litwa
Kontekst prezentowanej sytuacji i specyficznych potrzeb uczestnika	<p>W kontakcie z uczestniczką "H" można było wyczuć tkwiący w niej głęboki wewnętrzny smutek. Nie była zadowolona z lalki, którą stworzyła: "Mam wrażenie, że ona jest bardzo uczciwa, ale też w jakiś sposób spięta, a nawet słaba, nieudolna. Nie ma żadnych powiązań z innymi ludźmi, ze swoim otoczeniem. Nie uśmiecha się ani nie śmieje, nie płacze, tak jakby była nie całkiem żywa. Nie wiem, jak mogłaby zyskać witalność ..."</p> <p>Relacja "H" z lalką była głęboka i pełna refleksji. Po zajęciach zabrała ją do domu i zmieniła nieco jej wygląd. Podczas którejś sesji "H" spędziła ze swoją lalką szczególny czas - rozmawiała z nią i tańczyła. Jej stosunek do postaci zmienił się: „Moja lalka śmieje się, choć jest sama i czuje się bardzo osamotniona... Powiedziała mi, że zbyt mocno ścisnęłam jej szyję sznurkiem. Nie zapytałam, dlaczego się śmieje... Nie śmiałyśmy się razem... Tak wiele radości płynie od niej teraz...! to mi się bardzo podoba. Teraz nasza relacja jest inna. Nie chcę już jej spalić.</p> <p>Od tego momentu trenerki zaobserwowały znaczącą zmianę w zachowaniu "H". Nabrała pewności siebie i witalności.</p>
Opis działań warsztatowych	Po zakończeniu pracy nad budową i personalizacją papierowych postaci, trenerki zaproponowały uczestniczkom, by każda z nich poświęciła 20 minut swojej lalce - nawiązała z nią osobistą relację poprzez rozmowę, taniec, śpiew, zabawę lub tylko pozostając z nią razem w ciszy.

	<p>Ćwiczenie to pozwoliło pogłębić relacje kobiet z lalkami, reprezentującymi ich wewnętrzne "ja" i spowodowało zaskakujące, nowe odkrycia, wywołało różne cenne spostrzeżenia.</p> <p>Podczas ćwiczenia uczestniczkom towarzyszyła spokojna, relaksująca muzyka, co okazało się bardzo pomocne.</p>
Wnioski	W przypadku "H" potrzebny był odpowiedni czas, by poznała swoją lalkę, swoje „alter ego”. Dzięki ćwiczeniu poświęconemu komunikacji z papierowymi postaciami, "H" odkryła w samej sobie wewnętrzną radość, która zaczęła się w niej stopniowo rozwijać. Także inne uczestniczki dowiedziały się wiele o sobie podczas tego działania i bezpośrednio po nim, gdy dzieliły się refleksjami i wrażeniami.

Mocne strony procesu

Jako szczególnie ważne i pozytywne aspekty doświadczenia pilotażowego trenerki wskazały prostotę techniki wykonania figur, nawiązanie przez uczestniczki emocjonalnego kontaktu ze stworzonymi przez siebie lalkami, możliwość mówienia o sobie i innych nie wprost ale poprzez teatralną postać oraz zapewnienie odpowiedniego czasu na refleksję i wymianę wrażeń, spostrzeżeń, uwag.

W czasie „zapoznawania się” uczestniczek z lalkami zaproponowane zostało ćwiczenie, w którym wszystkie lalki były umieszczane kolejno na krześle w kręgu i cała grupa wypowiadała się na ich temat. Ostatnią osobą, która charakteryzowała postać była jej twórczyni. Trenerki polecają tę metodę, ponieważ pozwala ona na swobodną rozmowę o członkach grupy. Gdy charakteryzuje się lalkę, to równocześnie mówi się o tym, kto ją stworzył. Jak stwierdziły same uczestniczki zajęć, to ćwiczenie pozwoliło im spojrzeć na siebie z zewnątrz i wiele ukrytych znaczeń i spraw zostało dzięki temu nieoczekiwanie ujawnionych.

Mocne strony metodyki projektu to także: bogactwo i różnorodność stosowanych technik (praca nad teatralnymi etiudami, techniki psychodramatyczne, ćwiczenia budujące grupę i wyzwajające kreatywność) oraz elastyczność metody CC.

Wiara w kreatywność uczestniczek pozwoliła osiągnąć zaskakujące efekty. Podczas zajęć kobiety poczuły się wolne i zyskały odwagę, by mówić o sobie i o innych – nie bezpośrednio lecz z pomocą lalek. To doświadczenie wzmocniło ich kompetencje społeczne. Animacja lalek i przygotowanie teatralnych scen, które niosą istotne treści wymaga nie tylko kreatywności poszczególnych osób, ale przede wszystkim pracy zespołowej, umiejętności porozumienia się i uzgodnienia wspólnej strategii, współdziałania w różnych obszarach.

Słabe strony procesu

Słabe strony pilotażowego doświadczenia dotyczyły głównie zagadnień praktycznych. W przypadku grup zorganizowanych przez Babilonas, konieczne było zintegrowanie uczestniczek, które nie znały się przed rozpoczęciem zajęć - odpowiedni czas musiał być poświęcony na rozgrzewkę.

Inną komplikację stanowił grafik warsztatów. Pomiędzy poszczególnymi sesjami były dość długie odstępy czasu i nie wszystkie uczestniczki mogły wziąć udział w każdym spotkaniu. Tak więc ciągła reintegracja grupy wymagała dodatkowego wysiłku i czasu.

Często zdarzało się, że przygotowany plan zajęć wymagał rewizji, ponieważ proces warsztatowy rozwijał się pod wpływem reakcji emocjonalnych uczestniczek i trenerki musiały reagować na nową sytuację w grupie. To także powodowało czasowe zmiany i wymagało od prowadzących dużej elastyczności i otwartości na bieżące wyzwania.

Emigranci (CSC DANILO DOLCI)

Warsztaty w Palermo rozpoczęły się w marcu 2018 roku i były prowadzone przez dwóch edukatorów, którzy uczestniczyli w szkoleniu w Glasgow. Dario Ferrante jest trenerem i moderatorem w projektach europejskich poświęconych głównie pracy z osobami potrzebującymi wsparcia – emigrantami, osobami starającymi się o azyl i młodzieżą z mniej uprzywilejowanych środowisk. Lorella Libeccio to psycholożka aktywnie zaangażowana w projekty wspólnotowe.

Dwunastu emigrantów i dwóch opiekunów z ośrodka dla uchodźców uczestniczyło w pięciu sesjach warsztatowych trwających 2,5-3 godziny każda i prowadzonych co tydzień. W efekcie działań grupy powstała krótka teatralna opowieść.

Praca z emigrantami była dużym wyzwaniem, przede wszystkim z powodu braku motywacji uczestników. Osoby ubiegające się o azyl dłużej oczekują na uzyskanie potrzebnych dokumentów i w zderzeniu z biurokracją tracą zainteresowanie nowymi propozycjami działań, zwłaszcza jeśli są one związane ze sztuką (która nie przynosi materialnych rezultatów).

Mimo powyższych trudności projekt okazał się przydatny w przezwyciężaniu rozmaitych barier, z jakimi uchodźcy spotykają się na tym trudnym etapie integracji. Oprócz przeciągających się biurokratycznych procedur problemem są dla nich kwestie językowe i związane z nieporozumieniami na tle kulturowym, dyskryminujące podejście i postawy niechętnie wobec „obcych”, występujące w lokalnym środowisku. W związku z tym głównym celem warsztatów było wzmocnienie poczucia własnej wartości uczestników.

Teatr stwarza możliwość zawierania nowych znajomości i budowania relacji opartych na zaufaniu i dialogu, co bez wątpienia wpływa pozytywnie na samopoczucie i psychikę i pomaga emigrantom stać się aktywnymi członkami nowego dla nich społeczeństwa. Dodatkowo uzyskanie certyfikatu na zakończenie zajęć było czynnikiem motywacyjnym i zachęciło emigrantów do wzięcia udziału w szkoleniu.

Nazwa organizacji /Kraj	Centro per lo Sviluppo Creativo "Danilo Dolci" (CSC), Włochy
Kontekst realizacji programu pilotażowego	Warsztaty zostały zorganizowane we współpracy z trzema organizacjami zajmującymi się emigrantami w Palermo. Były prowadzone w siedzibie CSC – w pomieszczeniach biurowych i w sali szkoleniowej.
Grupa docelowa	W zajęciach uczestniczyli emigranci i osoby ubiegające się o azyl, przebywające w ośrodkach dla uchodźców w centrum Palermo i innych dzielnicach miasta. Byli to mężczyźni, przybysze z różnych krajów afrykańskich - Senegal, Mali, Wybrzeża Kości Słoniowej oraz z Bangladeszu. Odwiedź blog trenera pracującego z tą grupą (w języku angielskim).
Cele warsztatów	<ul style="list-style-type: none"> • Wzmocnienie poczucia własnej wartości; • Poprawa umiejętności porozumiewania się w obcym języku; • Zdobycie umiejętności pracy w grupie.
Materiały	Szary papier, sznurek, skrawki tkanin, nożyczki, taśma klejąca, różne przedmioty znajdujące się w sali, papier kolorowy, przybornik "Kreatywnego Myślenia" (torba z różnymi rzeczami, które CSC wykorzystywało w swoich warsztatach kreatywnego myślenia).

Opis procesu / prezentacja wybranej techniki, która okazała się dobrą praktyką	<p>Przebieg zajęć pilotażowych w Palermo pokrywał się w dużej mierze z programem przedstawionym we Wskazówkach Metodycznych.</p> <p>Warsztaty rozpoczęły się od pokazania uczestnikom filmu z instrukcjami, jak stworzyć lalkę z papieru i sznurka krok po kroku (wideo). Następnie wszyscy zgromadzili się w kręgu, wokół rozmaitych materiałów przygotowanych wcześniej przez prowadzących, by wykonać własne postacie lalkowe.</p> <p>Na kolejnej sesji wykorzystano ćwiczenia „Dwa Krzesła” – jako rozgrzewkę i „Krzesła-Charaktery”, by pomóc grupie wymyślić historie do teatralnej inscenizacji. Zdaniem trenerów druga technika okazała się bardzo skutecznym mechanizmem stymulowania wyobraźni uczestników, co zaowocowało stworzeniem różnych opowieści. Członkowie grupy zapisywali je i był to rodzaj testu sprawdzającego ich umiejętności pisania. Uczestnicy mieli do dyspozycji w tej zabawie worek pełen rozmaitych przedmiotów, używany przez CSC do prowadzenia warsztatów „kreatywnego myślenia”. Jest to rodzaj magicznego pudełka (magic box) – zawierającego dziwne i niecodzienne przedmioty.</p>
Uwagi trenerów	<p>W czasie zajęć zdarzyła się patowa sytuacja, gdy uczestnicy pochodzący z Bangladeszu powiązali tworzenie lalek z religijną praktyką, jaka jest obecna w ich rodzimej kulturze. Dla nich oznaczało to szczególnie sposób modlitwy i rodzaj obrzędu, po którym w pewnych religijnych praktykach lalki należy wyrzucić. Z tego powodu sztuka lalkarska nie jest właściwą formą pracy z emigrantami z tego kraju, nie pomaga w procesie integracji.</p>

	<p>Podczas budowania lalek miało miejsce także inne zdarzenie. Jeden z uczestników skomentował pracę niektórych członków grupy słowami: Te lalki są chrześcijanami, a nasze nie...</p> <p>Z kolei ćwiczenie „Dwa krzesła” nie sprawdziło się w pracy warsztatowej zbyt dobrze z powodu bariery językowej, która uniemożliwiła wyrażenie skomplikowanych uczuć i emocji. Wśród uczestników były osoby starające się o azyl, które dopiero co przybyły na Sycylię, wiele z nich nie potrafiło się porozumieć w obcym języku i w ich przypadku ta technika okazała się nieprzydatna.</p> <p>Trenerzy polecają wykorzystanie metod stymulujących kreatywne myślenie. Obok materiałów i rzeczy dostępnych w przestrzeni warsztatowej warto dać uczestnikom do dyspozycji „magiczną skrzynkę” – zbiór przeróżnych przedmiotów, dziwnych i intrygujących, które będą oddziaływać na wyobraźnię, pobudzać do kreatywności i aktywnego uczestnictwa w zajęciach.</p>
Rezultaty	<p>Dzięki warsztatom poprawiły się umiejętności językowe uczestników. Zyskali oni również większą swobodę wypowiedzenia się w publicznej przestrzeni i większą pewność siebie.</p> <p>Pobudzona została ich ciekawość i zainteresowanie różnymi formami aktywności. Finałowy występ był dla nich nową sytuacją, w którą się zaangażowali i która dała im głęboką satysfakcję, ponieważ widzom autentycznie podobało się przedstawienie.</p>

	<p>Sztuka lalkarska pomogła uczestnikom nawiązać nowe relacje, oparte na zaufaniu i dialogu, co przyczyniło się do poprawy ich psychicznego samopoczucia. Udział w warsztatach ułatwił emigrantom aktywne włączenie się do życia goszczącej ich społeczności.</p>
--	---

Studium przypadku	“S” - przywódca.
Organizacja / Kraj	Centro per lo Sviluppo Creativo “Danilo Dolci”, Włochy
Kontekst prezentowanej sytuacji i specyficznych potrzeb uczestnika	“S” (mężczyzna w wieku 20 lat) był od początku najbardziej aktywnym uczestnikiem, bardzo zaangażowanym w zajęcia. Jego osobista historia jest typowa dla większości osób ubiegających się o azyl. Długa i trudna podróż do Europy przez Libię, drogą morską, z narażeniem życia. W tej chwili “S” jest mieszkańcem jednego z ośrodków dla uchodźców na obrzeżach Palermo.
Opis działań warsztatowych	<p>“S” nie opuścił żadnego spotkania i był bardzo entuzjastycznie nastawiony do pracy z lalką. Aktywnie uczestniczył w tworzeniu scenariusza finałowej sceny i przejął kontrolę nad tym procesem, inspirując pozostałych uczestników do opracowania ostatecznej wersji opowieści.</p> <p>“S” miał również duży wkład w tworzenie scenografii i rekwizytów wykorzystanych w końcowej prezentacji, na przykład boiska do gry w piłkę nożną i wielu innych przedmiotów potrzebnych do zilustrowania przebiegu historii.</p>

Wnioski

Udział w warsztatach poszerzył horyzonty myślenia "S". Postanowił on uczestniczyć także w innych szkoleniach organizowanych przez CSC Danilo Dolci. Oznacza to, że wykorzystanie nowych i innowacyjnych metod w pracy z emigrantami może pozytywnie wpłynąć na ich zainteresowania i pobudzić ich do podejmowania edukacyjnych wyzwań, co z kolei pomoże im w integrowaniu się z lokalną społecznością.

Jednocześnie należy podkreślić, że sztukę lalkarską trzeba stosować ostrożnie i w bardzo świadomy sposób. Praca z emigrantami wymaga doświadczenia w międzykulturowej mediacji, ponieważ może w niej dochodzić do nieporozumień i urazów z powodu specyficznych uwarunkowań związanych z religią i wyznaniem czy innymi aspektami narodowej tożsamości.

Mocne strony procesu

Tworzenie lalek jest atrakcyjną techniką, wciągającą uczestników i gwarantującą ich pełne zaangażowanie. Praca z lalką ma charakter dobrej zabawy i przynosi konkretne korzyści:

- ułatwia komunikowanie się z innymi – pomaga przezwyciężyć nieśmiałość i izolację;
- rozwija umiejętność identyfikacji oraz imitacji;
- pomaga lepiej wyrażać emocje i uczucia;
- poprawia kompetencje językowe (bardziej płynna mowa, używanie nowych słów);
- rozbudza kreatywność (opowiadanie historii);
- uczy pracy zespołowej.

Na przykład we Włoszech sztuka lalkarska mogłaby się sprawdzić jako skuteczna metoda uczenia emigrantów języka włoskiego i poprawy ich umiejętności komunikacyjnych.

Słabe strony procesu

Niektóre techniki w pracy z tą konkretną grupą okazały się zbyt skomplikowane do zastosowania. Zwłaszcza te ćwiczenia, w których konieczna była komunikacja werbalna (na przykład krąg refleksji i sesje ewaluacyjne z wykorzystaniem chust) natrafiały na barierę językową nie do pokonania. Udało się natomiast zaangażować uczestników z dwóch grup (Afryka i Azja/Bangladesz/) do podzielenia się informacjami na temat różnych tradycji z tych dwóch kontynentów i wspólnych dla obu grup wartości. Pomogło to w zespołowym budowaniu historii, a uczestnicy poczuli się bardziej związani z teatralną opowieścią i chętniej włączyli się do jej tworzenia.

Nieprzydatne okazało się ćwiczenie ewaluacyjne „Dwa krzesła”, ponieważ uczestnicy czuli się niekomfortowo, siedząc w niebezpiecznej pozycji.

Także trudne w realizacji okazały się próby indywidualnych scenicznych historii, gdyż niektóre z nich poruszały drażliwe kwestie, takie jak zebranie czy picie alkoholu.

Lalki stają się coraz mniej popularne w globalizującym się świecie i trudno było znaleźć artystów do współpracy – lalkarzy mogących podzielić się swoim doświadczeniem czy przeszkolić innych edukatorów.

Kobiety ze środowisk defaworyzowanych (CSC Danilo Dolci)

Drugą grupę zorganizowaną we Włoszech tworzyły kobiety ze środowisk defaworyzowanych. Zajęcia pilotażowe odbywały się w siedzibie “Spazio Donna” w Palermo (organizacja non-profit “WeWorld”).

Zajęcia prowadził Dario Ferrante (koordynator projektów w CSC Danilo Dolci), wspierany przez Emiliano Mungiovino i Grace Sciarrino (pracowniczkę socjalną w “WeWorld”).

W efekcie realizacji programu warsztatowego powstało krótkie przedstawienie, które grupa wystawiła we wrześniu 2018 roku.

Projekt “Spazio Donna” jest realizowany we Włoszech od trzech lat, a w Palermo został uruchomiony w lutym 2018 roku w Borgo Vecchio, jednej z najbiedniejszych dzielnic miasta, gdzie głównymi problemami są bieda i wczesne porzucanie nauki. W tym rejonie także zorganizowana przestępczość i nielegalne procedery są czymś powszechnym.

Nadrzędnym celem warsztatów było „wyposażenie” uczestniczek w nowe umiejętności oraz poprawienie ich poczucia własnej wartości i pewności siebie. Równie istotne było zapewnienie bezpiecznego miejsca, w którym mogłyby one się uczyć i poczuć się komfortowo. Stworzenie takiej właśnie przestrzeni okazało się najważniejszym rezultatem realizacji zajęć. Pozwoliło ono kobietom swobodnie wyrażać swoje uczucia i emocje podczas trwania całego procesu warsztatowego. Kobiety ze środowisk mniej uprzywilejowanych są bardzo wrażliwe, dlatego zapewnienie im „strefy komfortu” jest decydujące.

Nazwa organizacji/ Kraj	Centro per lo Sviluppo Creativo "Danilo Dolci" (CSC), Włochy
Kontekst realizacji programu pilotażowego	Warsztaty zostały zorganizowane w siedzibie „Spazio Donna” i we współpracy z tą organizacją działającą w Borgo Vecchio, dzielnicy Palermo zmagającej się z licznymi problemami społecznymi i ekonomicznymi. Obiekt posiada wiele pomieszczeń, z których kobiety mogą korzystać. Mają między innymi zapewnioną opiekę nad dziećmi i możliwość korzystania z kuchni. Odwiedź blog trenera pracującego z tą grupą (w języku angielskim).
Grupa docelowa	W warsztatach brało udział dziesięć kobiet, głównie młodych (w wieku 25-30 lat) z rodzin znajdujących się w trudnym położeniu, dotkniętych bezrobociem, doświadczających skutków biedy oraz dwie osoby z kadry placówki. Uczestniczki zazwyczaj odwiedzają ośrodek trzy razy w tygodniu i są zaangażowane w różne działania, na przykład kursy krawiectwa, zajęcia językowe czy inne szkolenia.
Cele warsztatów	<ul style="list-style-type: none"> • Wzmocnienie poczucia własnej wartości uczestniczek – praca z lalkami pomaga w nawiązywaniu relacji z innymi. • Zapoznanie uczestniczek ze sztuką lalkarską i sztuką opowiadania historii („storytellingiem”). • Stymulowanie kreatywności i uczenie pracy w zespole.

Materiały	Szary papier, sznurek, skrawki materiałów, nożyczki, taśma klejąca, papier kolorowy, kartonowe pudełka różnej wielkości, kłębki włóczki oraz różne przedmioty dostępne w przestrzeni warsztatowej.
Opis procesu / prezentacja wybranej techniki, która okazała się dobrą praktyką	<p>Przebieg zajęć pilotażowych pokrywał się w dużej mierze z programem przedstawionym we Wskazówkach Metodycznych.</p> <p>Warsztaty rozpoczęły się od pokazania uczestnikom filmu z instrukcjami, jak stworzyć lalkę z papieru i sznurka krok po kroku (wideo). Następnie wszyscy zgromadzili się w kręgu, wokół rozmaitych materiałów przygotowanych wcześniej przez prowadzących, by wykonać własne postacie lalkowe. Podczas trzeciej sesji uczestniczki zostały podzielone na grupy, w których pracowały nad stworzeniem scenariuszy historii zarysowanych na wcześniejszych zajęciach. Ich zadaniem było również testowanie pomysłów poprzez animację lalek i próba przełożenia w ten sposób wspólnych tematów na jedną fabułę. Chodziło przede wszystkim o ustalenie przebiegu akcji scena po scenie.</p> <p>Czwarta sesja była poświęcona przygotowaniom do finałowej prezentacji. Obie grupy miały intensywne próby z lalkami, pracując nad teatralnym kształtem wcześniej wymyślonych i zapisanych na tablicy opowieści. Pomagali im w tym trenerzy. Uczestniczki wykonały także stroje dla swoich lalek i różne rekwizyty potrzebne do poszczególnych scen.</p> <p>Finałowa prezentacja odbyła się w siedzibie „Spazio Donna”.</p>

Uwagi trenerów	<p>Jest bardzo ważne, by od samego początku zajęć stworzyć przyjazną i komfortową atmosferę pracy. W tym celu warto zaproponować najpierw ćwiczenia rozgrzewkowe, relaksujące oraz zabawy przełamujące skrępowanie i onieśmienie w grupie.</p> <p>Praca z uczestnikami znajdującymi się w trudnym położeniu wymaga obecności podczas zajęć pracownika socjalnego, ponieważ na przykład kobiety z opisywanej grupy docelowej mogą potrzebować znajomej osoby, by czuć się bezpiecznie. Ktoś, kogo już znają i komu ufają zapewni im poczucie, że są chronione.</p>
Rezultaty	<p>Uczestniczki zajęć miały okazję do podsumowania i oceny pilotażu. Ich wypowiedzi potwierdziły użyteczność sztuki lalkarskiej i metod inspirowanych psychodramą w działaniach na rzecz integrowania osób ze środowisk potrzebujących wsparcia z resztą społeczeństwa.</p> <p>Ten pogląd podzielają także trenerzy. Ich zdaniem lalki są skutecznym narzędziem rozbudzania wyobraźni, pozwalają przywołać wspomnienia z dzieciństwa. Lalka wyobraża ten etap życia kobiet doświadczonych dramatycznymi przeżyciami, który był dla nich czasem niewinności. Wiele z nich tkwi w terażniejszości naznaczonej biedą, rozczarowaniami i brakiem złudzeń, nie mogąc się z niej w żaden sposób wyrwać.</p>

	<p>Podsumowując, metodyka CC nadaje się w pełni do zastosowania w pracy z tą grupą docelową. Jedynie niektóre najbardziej „intelektualne” zadania nie sprawdzają się w zaprezentowanym kontekście.</p> <p>Najważniejsze jest, by uczestniczkom zapewnić atmosferę zaufania wewnątrz grupy, która sprawi, że poczują się swobodnie w wyrażaniu swych myśli i uczuć.</p>
--	--

Studium przypadku	“M” – stara kobieta z Palermo
Organizacja / Kraj	Centro per lo Sviluppo Creativo “Danilo Dolci”, Włochy
Kontekst prezentowanej sytuacji i specyficznych potrzeb uczestnika	“M” to kobieta pięćdziesięcioletnia z Borgo Vecchio - dzielnicy Palermo. Uczestniczyła w zajęciach razem ze swoją córką. Obie mieszkają w okolicy, gdzie porzucanie nauki, przestępczość zorganizowana i bezrobocie są czymś powszechnym. “M” na początku wykazywała niewielkie zainteresowanie zajęciami.
Opis działań warsztatowych	“M”, początkowo słabo zainteresowana zajęciami, szybko się w nie zaangażowała i nie opuściła żadnej sesji, pozostając w grupie do finałowej prezentacji. Była wsparciem dla pozostałych uczestniczek i motywowała je do udziału w warsztatach.

Wnioski

“M” jest reprezentantką tych kobiet, które mają za sobą wyjątkowo ciężkie życie. Dzięki spotkaniu ze sztuką teatru lalek miała okazję powrócić do czasów swojego dzieciństwa. Świadczy to o sile lalkarstwa jako skutecznego narzędzia wzmacniającego osoby znajdujące się w mniej korzystnym położeniu. Nowe, innowacyjne metody szkoleń mogą obudzić w uczestnikach chęć podjęcia różnych edukacyjnych aktywności. Równocześnie trzeba mieć świadomość, że sztuka lalkarska może być z pewnych względów trudnym wyzwaniem dla tej grupy odbiorców. Kobiety z opisywanych środowisk raczej nie zaakceptują zbyt „intelektualnych” zadań.

Mocne strony procesu

Kobiety ze środowisk mniej uprzywilejowanych czerpały autentyczną radość i satysfakcję z tworzenia lalek, które przebiegało w atmosferze zaufania i relaksu. Czuły się znów jak dzieci. Tymczasem w swoim codziennym życiu często doświadczają różnych form przemocy i biedy. Wcześniej przerwały edukację, a warsztaty pilotażowe CC stworzyły im znakomite warunki do uczenia się i działania w grupie.

Praca z lalkami dała uczestniczkom szansę marzeń o innej rzeczywistości, odkryły w sobie dzięki niej „wewnętrzne dziecko”. W wielu przypadkach lalki wyobrażały ludzi bogatych i szczęśliwych, piękne kobiety, postacie z kreskówek.

Warsztaty uwypukliły również zdolności manualne uczestniczek, takie jak na przykład umiejętności krawieckie. Było to bardzo ważne dla poprawy samooceny i pewności siebie niektórych kobiet.

Słabe strony procesu

Trenerzy prowadzący zajęcia powinni mieć specjalne przygotowanie do pracy z tą grupą docelową – kobietami w trudnym położeniu, pozostającymi poza sferą edukacji, szkoleń i aktywności zawodowej. Muszą być zaznajomieni z metodami edukacji nieformalnej i z teatrem lalek, a także radzić sobie z kierowaniem procesem grupowym (rozwiązywanie konfliktów, budowanie zespołu) i umieć uzgodnić zasady wspólnej pracy razem z uczestniczkami, a następnie je egzekwować. Wśród częstych problemów, z jakimi musi się zmierzyć lider grupy są między innymi utrata motywacji przez uczestników i spóźnienia.

Zapewnienie środków finansowych na zakup materiałów warsztatowych jest również ważną sprawą i może być poważnym wyzwaniem, gdyż wiele organizacji zajmujących się osobami z grup defaworyzowanych ma ograniczone fundusze i polega przede wszystkim na pracy wolontariuszy. W przypadku „Spazio Donna” wszystkie koszty związane z zakupem materiałów warsztatowych musiały być pokryte z budżetu projektu.

Jednym z największych problemów podczas realizacji pilotażu było utrzymanie motywacji uczestniczek do angażowania się w warsztatowe działania. Nie były one przyzwyczajone do udziału w jakichkolwiek zajęciach, więc trenerzy musieli nieustannie zabiegać o stabilność grupy i ciągłość pracy. Ta sytuacja wynikała prawdopodobnie z faktu, że kobiety miały doświadczenie wielu przerw w swojej edukacyjnej drodze. Szczególnie ważne było więc stosowanie różnych mechanizmów i sposobów z dziedziny edukacji nieformalnej, by wciąż na nowo stymulować zainteresowanie uczestniczek proponowanymi działaniami.

W odniesieniu do spraw logistycznych ważne jest, by znaleźć odpowiednie miejsce do prowadzenia zajęć. Musi ono być łatwo dostępne, ponieważ uczestnicy mogą pochodzić z oddalonych lokalizacji (obrzeży miasta) i mieć kłopot z dotarciem na miejsce. W przypadku pilotażu CC rozwiązaniem był wybór „Spazio Donna”, gdzie uczestniczki spotykają się także ze względu na inne oferty szkoleniowe.

Podsumowanie

Metodykę CC należy ocenić jako ogólnie użyteczną i efektywną w działaniach na rzecz integracji społecznej w odniesieniu do wszystkich grup objętych pilotażem - od osób chorych psychicznie zaczynając, a na emigrantach kończąc.

Techniki lalkarskie i metody pracy warsztatowej oparte na wieloletnich doświadczeniach Teatru Grodzkiego są łatwe do zastosowania i mogą być dopasowane do różnych zadań szkoleniowych i programów edukacyjnych.

Zaprezentowane w niniejszym Kompendium opisy dziesięciu procesów warsztatowych dają wgląd w rezultaty projektu „Stwórz lalkę – stwórz siebie. Teatr dla społecznej integracji”. Autorzy publikacji zachęcają czytelników, by wykorzystali opisane tutaj szczegółowo metody w swojej codziennej pracy z osobami ze środowisk defaworyzowanych, aby je skutecznie wzmocnić i wesprzeć procesy integracji.

Poniżej przedstawiono ogólne wnioski i rekomendacje wynikające z doświadczenia warsztatów pilotażowych, które mogą mieć zastosowanie w pracy z różnymi grupami uczestników.

Metodyka CC jest przydatna w pracy z wieloma grupami, o ile będzie dostosowana do ich specyficznych potrzeb.

- Porozmawiaj z uczestnikami przed rozpoczęciem zajęć. Spróbuj ich poznać, odkryj potrzeby poszczególnych członków grupy i poprowadź zajęcia w taki sposób, by odpowiadały na te potrzeby;
- Poznanie uczestników przed zajęciami jest ważne dla oceny, jakie działania będą odpowiednie, a jakie nie w danej grupie. Każda osoba pochodzi z konkretnego środowiska i ma własne doświadczenia, od których będzie zależał odbiór proponowanych aktywności. Niektóre z nich mogą być dla pewnych osób nieodpowiednie, dlatego warto uzyskać informacje o życiu i społecznym zapleczu członków grupy. Ta wiedza powinna być brana pod uwagę przy opracowywaniu programu zajęć;
- Zorganizuj odpowiednie miejsce do prowadzenia warsztatów. Każde pomieszczenie gwarantujące wystarczająco dużą przestrzeń do działań jest właściwe, ale należy też wziąć

pod uwagę porę roku i specyficzne potrzeby uczestników;

- Zoptymalizuj liczebność grupy. W każdym zespole warsztatowym powinno być co najmniej 9 osób, aby można je było podzielić na 3 podgrupy liczące po trzech uczestników każda. Pozwoli to biorącym udział w zajęciach zaprezentować przygotowane etiudy teatralne „publiczności” – pozostałym członkom grupy. Każdy występ jest okazją do przezwyciężenia lęku i nieśmiałości, wzmacnia pewność siebie grających. Także dyskusje w mniejszych grupach są dla uczestników swoistym treningiem ekspresji – łatwiej jest rozmawiać w dwu-trzyosobowym zespole, niż na forum dużej grupy. Po takiej „rozgrzewce” uczestnicy zyskują większą swobodę i śmiałość do wyrażania swoich opinii, dyskusowania na różne tematy, co poprawi ich umiejętności komunikacyjne i prezentacyjne;

- Zaplanuj czas realizacji zajęć. Pamiętaj, że każdy pracuje w innym tempie i w związku z tym niektóre osoby wykonają zadania szybciej i będą się nudzić, czekając na tych, którzy pracują wolniej. Ta sytuacja może się zdarzyć szczególnie podczas procesu tworzenia lalek. Dobrym rozwiązaniem w takim przypadku jest zaangażowanie szybciej działających do współprowadzenia zajęć. Tacy asystenci trenerów mogą zarówno pomagać w budowie lalek tym, którzy pozostają w tyle, jak i demonstrować właściwe czynności na poszczególnych etapach konstrukcji figur. Jeśli któryś z uczestników ma wyraźne problemy z nadążeniem za tempem pracy grupy, także jeden z trenerów może towarzyszyć takiej osobie w całym procesie.

Również podczas innych działań, na przykład rozgrzewek, obserwuj uważnie zachowanie uczestników. Jeśli zauważysz, że coś dzieje się zbyt wolno lub za szybko zmień tempo pracy;

- Zastosuj ćwiczenia rozgrzewkowe i przełamujące skrępowanie. Zaczynaj od nich zajęcia, by uczestnicy poczuli się swobodnie i aby pobudzić ich kreatywność;

- Motywuj grupę. Często zdarza się, że uczestnicy zajęć tracą motywację do działania. Warto zastosować wtedy rozmaite ćwiczenia, gry czy zabawy rozgrzewkowe, które będą bodźcem aktywizującym i poprawią poczucie własnej wartości członków grupy. Potem ważne będzie omówienie tych działań z grupą;

- Stwórz atmosferę, w której uczestnicy czują, że nic nie jest obowiązkowe. Jeśli ktoś nie chce wziąć udziału w jakimś działaniu, to pozwól mu na to. Na początku warsztatów wyjaśnij uczestnikom, że żadna z proponowanych aktywności nie ma charakteru obligatoryjnego, ale warto się w nie zaangażować dla własnego rozwoju i zdobycia nowych umiejętności;

- Zadbaj o właściwą liczbę trenerów. Pamiętaj, że od liczebności grupy zależy potrzeba zaangażowania odpowiednio licznej kadry trenerskiej. Im więcej uczestników, tym więcej instruktorów. Można przyjąć, że jeden trener poradzi sobie z właściwym prowadzeniem grupy złożonej z 9-10 osób. Bardzo dobrze sprawdza się rozwiązanie, gdy głównemu liderowi - wyjaśniającemu i pokazującemu uczestnikom kolejne zadania - towarzyszy jeden, dwóch instruktorów pomocniczych. Pomagają oni tym, którzy potrzebują więcej czasu do wykonania działań lub pomocy w konkretnych czynnościach;

- Pamiętaj, że uprawianie sztuki lalkarskiej wiąże się z pracą manualną. W tym miejscu trzeba jeszcze raz podkreślić, że każdy uczestnik zajęć ma inne możliwości/ograniczenia i działa we własnym rytmie, więc nie należy nikogo popędzać, ale znaleźć sposób na zapewnienie wsparcia tym, którzy go potrzebują. W przeciwnym razie niektórzy członkowie grupy mogą stracić motywację i zainteresowanie udziałem w warsztatach;

- Dyskusje, wymiana refleksji i burza mózgów. W odniesieniu do tych form aktywności warsztatowej, które polegają na rozmowie, bezpośredniej komunikacji werbalnej, trzeba pamiętać, że dla niektórych osób może to być bardzo trudne zadanie. Mogą czuć się skrępowane, będąc w dużej grupie i nie radzić sobie z wyrażaniem myśli, uczuć i wrażeń. Warto jednak zachęcić takich uczestników do wypowiedzi i ośmielić ich, by zaangażowali się w rozmowę, podkreślając, że każda opinia jest ważna i cenna. Równocześnie trzeba też przypomnieć, że nie ma żadnego przymusu wypowiedzania się na forum grupy, ale ważne jest, by wszyscy byli obecni podczas tej części zajęć i wysłuchali, co mówią inni;

- Idea, pomysł, historie są ważniejsze niż spektakl. Zwracaj szczególną uwagę na pomysły uczestników związane z opowieścią, którą chcieliby zainscenizować i na to, jakie środki dobierają, by przełożyć idee na działania sceniczne. Nawet jeśli mają oni trudności z animacją lalek, najważniejszą sprawą są ich własne historie i to, co kryje się za nimi, uczucia z tym związane. Poprawne wykonanie technicznych czynności doprowadzi do efektownej i ciekawej artystycznie realizacji teatralnej, ale jeśli członkowie grupy nie będą sobie mogli z tym poradzić, to i tak warto ich motywować, by podjęli trud wyrażenia tego, co jest dla nich ważne.

- Kreatywność jest bardzo istotna. Zachęcaj uczestników, żeby byli kreatywni. Jeśli okaże się, że woleliby wyrazić siebie poprzez inne formy sztuki niż lalkarstwo, pomóż im to zrealizować, bo każdy jest inny i ma odmienne potrzeby. Chodzi przede wszystkim o to, by u nikogo nie została zablokowana kreatywność.

- Każdy może poprowadzić zajęcia z wykorzystaniem sztuki lalkarskiej. Praca z lalką

oraz inne metody testowane podczas pilotażu w pięciu krajach europejskich mogą być stosowane przez pracowników socjalnych, osoby działające na rzecz młodzieży, edukatorów i trenerów bez żadnych artystycznych kwalifikacji. Metodyka CC jest łatwa do wdrożenia i można ją poznać podczas krótkiego szkolenia, które pozwoli na prowadzenie zajęć w zakresie społecznej integracji z wieloma grupami różnych uczestników.

Zamykając niniejszą część Kompendium, poświęconą wnioskom i podsumowaniom, warto jeszcze raz wskazać najważniejsze rezultaty zastosowania metodyki CC. Ogólnie rzecz ujmując, uczestnicy zajęć pilotażowych zdobyli konkretne umiejętności oraz zyskali następujące korzyści:

- Poprawiła się ich samoocena i pewność siebie
- Zwiększyła się ich umiejętność pracy w grupie
- Zdobyli odwagę do publicznych wystąpień i autoekspresji, zarówno werbalnej, jak i fizycznej i ruchowej
- Zyskali większą samoświadomość jako jednostki i jako grupa
- Zdobyli bardziej otwarte podejście do kwestii poszukiwania pracy
- Zwiększyła się ich kreatywność i poczucie przynależności do własnej społecznej wspólnoty.

Zachęcamy do wykorzystywania metod projektu CC w działaniach na rzecz społecznej integracji i w pracy z grupami mniej uprzywilejowanymi. Będą w tym pomocne materiały dydaktyczne wypracowane przez partnerów inicjatywy, przede wszystkim Wskazówki Metodyczne i niniejsze Kompendium oraz zasoby zgromadzone na platformie dobrych praktyk CC Platform.

Zestawienie linków zamieszczonych w publikacji

Oficjalna strona internetowa TEATRU GRODZKIEGO – koordynatora projektu CC (str. 2)

www.teatrgrodzki.pl

Oficjalna strona internetowa CITIZENS THEATRE – partnera projektu CC (str. 2)

www.citz.co.uk

Oficjalna strona internetowa YOUTH CENTRE BABILONAS – partnera projektu CC (str. 2)

www.centrasbabilonas.lt

Oficjalna strona internetowa CENTRO PER LO SVILUPPO CREATIVO DANILO DOLCI – partnera projektu CC (str. 2)

www.danilodolci.org

Oficjalna strona internetowa KNOW AND CAN ASSOCIATION – partnera projektu CC (str. 2)

www.knowandcan.com

PLATFORMA DOBRZYCH PRAKTYK PROJEKTU CC (str. 4)

<http://ccproject.art/>

WSKAZÓWKI METODYCZNE dostępne na platformie internetowej projektu (str. 4)

<http://ccproject.art/wp-content/uploads/2019/04/Wskaz%C3%B3wki-metodyczne-Stw%C3%B3rz-lalk%C4%99-stw%C3%B3rz-siebie.pdf>

Oficjalna strona internetowa programu Erasmus+ (str. 4)

http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/about_en

Prezentacja grupy pilotażowej prowadzonej przez Teatr Grodzki z pacjentami szpitala psychiatrycznego (str. 8) <http://g1.ccproject.art/>

Prezentacja grupy pilotażowej prowadzonej przez Teatr Grodzki z osobami długotrwale bezrobotnymi (str. 12) <http://g2.ccproject.art/>

Prezentacja grupy pilotażowej prowadzonej przez Know and Can z kobietami zmagającymi się z przeszkodami natury społecznej i geograficznej (str. 16) <http://g12.ccproject.art/>

Prezentacja grupy pilotażowej prowadzonej przez Know and Can z osobami poszukującymi pracy (str. 19) <http://g13.ccproject.art/>

Oficjalna strona internetowa organizacji Turning Point Scotland (str. 21) <http://www.turningpointscotland.com/>

Prezentacja grupy pilotażowej prowadzonej przez Citizens Theatre z kobietami podlegającym alternatywnym środkom karnym we współpracy z organizacją 218 Service (str. 22) <http://g3.ccproject.art/>

Oficjalna strona internetowa organizacji Bridging The Gap (str. 25) <http://www.lotterygoodcauses.org.uk/project/bridging-gap-gorbals-ecumenical-project>

Prezentacja grupy pilotażowej prowadzonej przez Citizens Theatre z osobami ubiegającymi się o azyl/uchodźcami we współpracy z organizacją Bridging the Gap (str. 26) <http://g4.ccproject.art/>

Materiał filmowy zrealizowany podczas warsztatów w Bridging the Gap (str. 28) <https://youtu.be/1ngEPe7wIK0>

Prezentacja grupy pilotażowej prowadzonej przez Babilonas z kobietami bezrobotnymi i na emeryturze (str. 31) <http://g8.ccproject.art/>

Prezentacja grupy pilotażowej prowadzonej przez Babilonas z kobietami znajdującymi się na rozdrożu (str. 35) <http://g9.ccproject.art/>

Prezentacja grupy pilotażowej prowadzonej przez CSC Danilo Dolci z emigrantami (str. 41) <http://g10.ccproject.art/>

Materiał filmowy poświęcony budowie lalek z papieru – wideo instruktażowe przygotowane w ramach projektu „Count Me In Too” (CMI2) (str. 42) <https://youtu.be/iyF4TzKXYZO>

Oficjalna strona projektu organizacji Spazio Donna w Palermo (str. 45) <https://www.weworld.it/nuovo-spazio-donna-palermo/>

Prezentacja grupy pilotażowej prowadzonej przez CSC Danilo Dolci z kobietami ze środowisk defaworyzowanych (str. 45) <http://g11.ccproject.art/>

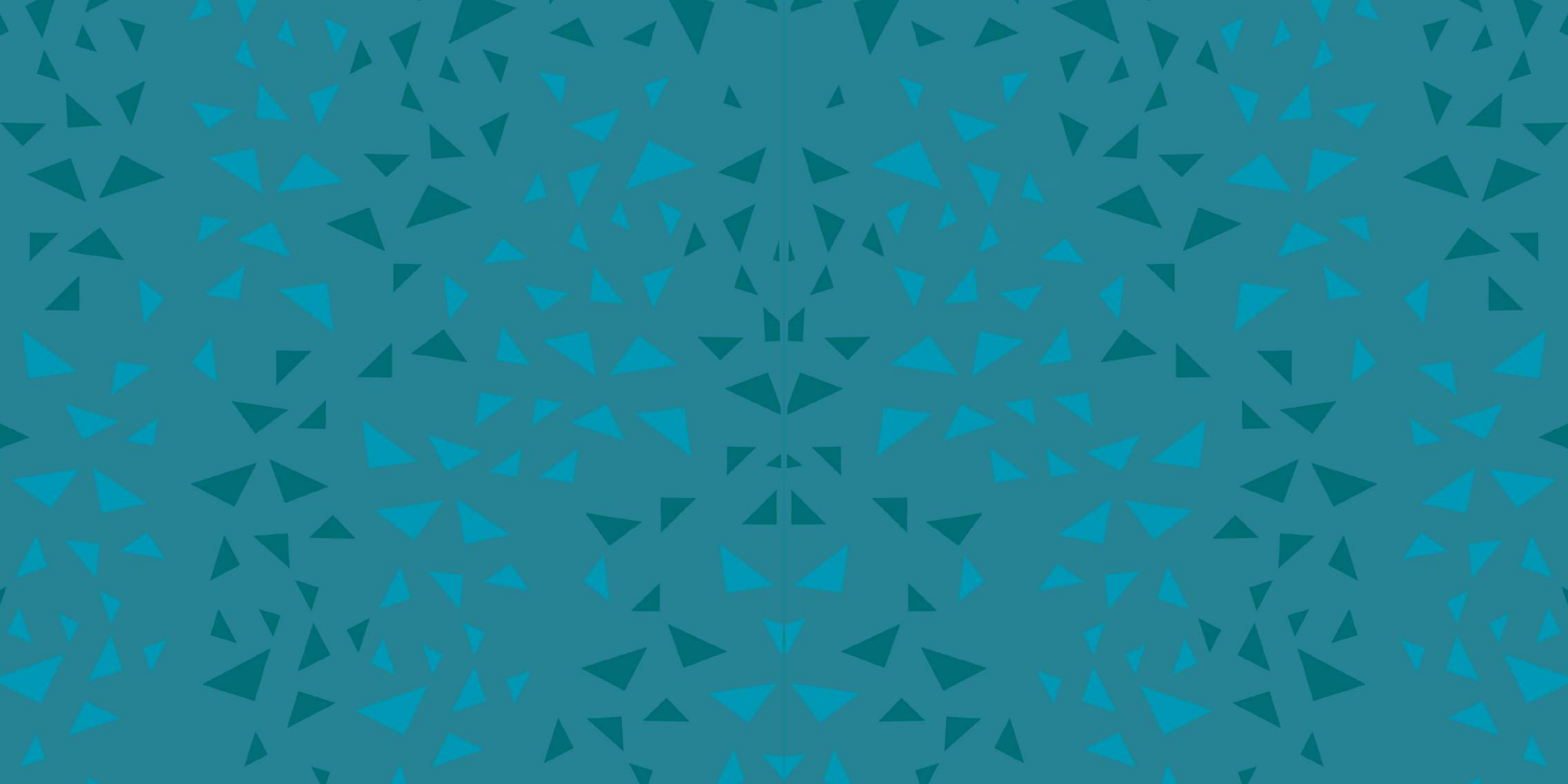
Materiały źródłowe

Wskazówki metodyczne opracowane w ramach projektu “Medart” dostępne na stronie internetowej: <https://danilodolci.org/media/Medart-Manuale-EN.pdf>

Ścieżka edukacyjna pod nazwą “Papierowe lalki w akcji” opracowana w ramach projektu “ARTES” dostępna na stronie internetowej: <http://artescommunity.eu/paper-puppets-in-action/>

Rezultaty projektu “Count Me in Too” dostępne na stronie internetowej: https://www.cmi2.eu/pl/app_generator/app/82/

Publikacja książkowa Marii Schejbal “Teatralne spotkania pokoleń”, 2015 ISBN: 978-83-936320-9-1 dostępna na stronie internetowej: <http://www.teatrgrodzki.pl/book/teatralne-spotkania-pokolen/>

Autorzy publikacji

Kompendium zostało opracowane i wydane przez pięć organizacji partnerskich realizujących projekt pod nazwą „Stwórz lalkę – stwórz siebie! Teatr dla społecznej integracji” (Angielski tytuł projektu: „Create a Puppet – Create Yourself. Theatre for Social Integration”).

Koordinator projektu
Bielskie Stowarzyszenie Artystyczne
TEATR GRODZKI
Bielsko-Biała, Polska
www.teatrgrodzki.pl
jolanta@teatrgrodzki.pl

CITIZENS THEATRE
Glasgow, Szkocja
www.citz.co.uk
learning@citz.co.uk

YOUTH CENTRE BABILONAS
Wilno, Litwa
www.centrasbabilonas.lt
rolandasliaziene@gmail.com

Centro per lo Sviluppo Creativo Danilo Dolci
Palermo, Włochy
www.danilodolci.org
dario.ferrante@danilodolci.org

KNOW AND CAN ASSOCIATION
Sofia, Bułgaria
www.knowandcan.com
znamimoga@gmail.com

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.